

MINISTERSTVO VNITRA
odbor bezpečnostní politiky

NÁRODNÍ STRATEGIE BOJE PROTI OBCHODOVÁNÍ S LIDMI
(PRO OBDOBÍ 2005 – 2007)

Praha
2005

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

USNESENÍ

VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 20. července 2005 č. 957

k Národní strategii boje proti obchodování s lidmi
(pro období let 2005 až 2007)

V l á d a

I. b e r e n a v ě d o m í Národní strategii boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2005 až 2007), obsaženou v části III materiálu č.j. 1159/05;

II. s c h v a l u j e Plán úkolů k realizaci Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2005 až 2007), obsažený v příloze tohoto usnesení;

III. u k l á d á

1. místopředsedovi vlády a ministru práce a sociálních věcí, místo-předsedovi vlády a ministru spravedlnosti, ministrům vnitra a zahraničních věcí a ministryni školství, mládeže a tělovýchovy plnit úkoly uvedené v bodě II tohoto usnesení,

2. ministru vnitra předložit vládě do 30. června 2007 vyhodnocení Národní strategie boje proti obchodování s lidmi a její aktualizaci na další období.

Provedou:

místopředseda vlády a
práce a sociálních věcí,
místopředseda vlády a
ministr spravedlnosti,
ministři vnitra, zahraničních věcí,
ministryně školství, mládeže
a tělovýchovy

Předseda vlády
Ing. Jiří P a r o u b e k , v. r.

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

Příloha

k usnesení vlády

ze dne 20. července 2005 č. 957

Plán úkolů k realizaci Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2005 až 2007)

	Opatření	Gestor	Termín
1.	Rozpracovat interní akty řízení MV k fungování národního koordinačního mechanismu pro oblast podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v novém interním aktu řízení Policejního prezidia ČR.	MV	30. 10. 2005
2.	Aktualizovat „Manuál pro policejní výkon v oblasti obchodu s lidmi“ a zajistit jeho tištěnou i elektronickou distribuci v rámci Policie ČR.	MV	30. 4. 2007
3.	Provést inovaci osnov policejního vzdělávání (vstupního, průběžného a specializačního) v souladu novými interními akty řízení MV.	MV	31. 12. 2005
4.	Navýšit počet systematizovaných pracovních míst odboru obchodu s lidmi Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR.	MV	30. 11. 2005
5.	Provádět kulaté stoly za účasti aktérů Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi v regionech ČR dle aktuální potřeby.	MV	Průběžně KT: 30. 6. 2006
6.	Zavést systém dlouhodobého vzdělávání státních zástupců a soudců v oblasti obchodování s lidmi, s důrazem na nutnost ukládání adekvátních trestů a spolupráci s nevládními organizacemi.	MS	31. 12. 2006
7.	Iniciovat realizaci preventivně informační kampaně k problematice obchodu s lidmi zaměřenou na ohroženou populaci a veřejnost.	MV	Průběžně KT: 31. 5. 2006
8.	Pokračovat v preventivním působení na ohroženou populaci formou tvorby letáků a jejich distribuce v příslušných institucích státní správy i samosprávy (úřady práce, sociální odbory orgánů samosprávy, střední školy, učiliště, Služba cizinecké policie Policie ČR, zastupitelských úřadů cizích států v ČR apod.).	MV MPSV MŠMT	Průběžně KT: 31. 12. 2005
9.	Realizovat pilotní projekt informační kampaně k obchodu s lidmi zaměřený na stranu poptávky.	MV	31. 12. 2005

10.	Do projektů v rámci Zahraniční rozvojové spolupráce zaměřených na migraci zahrnout i komponent obchodu s lidmi.	MV MZV	Průběžně KT: 30. 6. 2006
11.	Iniciovat aktivní zapojení ČR do mezinárodních projektů prevence obchodu s lidmi ve zdrojových zemích.	MV	Průběžně KT: 30. 6. 2006
12.	Zajistit pokračující realizaci sociologického výzkumu prostředí obchodu s lidmi v ČR.	MV	28. 2. 2007
13.	Průběžně zajišťovat dostatečnou distribuci informačních letáků pro oběti na útvech PČR a úřadech práce.	MV, MPSV	Průběžně KT: 30. 6. 2006
14.	Zařadit problematiku obchodu s lidmi do systémů vzdělávání pracovníků sociálních odborů orgánů samospráv a úřadů práce.	MV, MPSV	31. 1. 2006
15.	Každoročně vyhodnocovat Program podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi a navrhnout případné změny.	MV	Průběžně KT: 31. 1. 2006
16.	Zajistit realizaci studie o motivačních a demotivačních faktorech, na základě kterých se oběti obchodu s lidmi rozhodují vstoupit či nevstoupit do Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi.	MV	30. 6. 2006
17.	Rozšiřovat kapacitu Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi.	MV	Průběžně KT: 30. 6. 2006
18.	Zpracovat analýzu systému finančního zabezpečení Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi a navrhnout příslušná opatření.	MV	30. 5. 2006
19.	Zanalyzovat možnosti ochrany rodinných příslušníků obětí obchodu s lidmi – cizinců v ČR a navrhnout příslušná opatření.	MV	28. 2. 2006
20.	Využít výsledků výzkumů prostředí pracovního vykořisťování migrantů a obchodu s lidmi k návrhu opatření k eliminaci aktivit organizovaného zločinu působícího v oblasti ilegálního zprostředkování práce.	MPSV, MV	31. 12. 2006

1. Úvod

Vláda ČR schválila svým usnesením č. 849 ze dne 3. září 2003 *Národní strategii boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice* (dále v textu jen *Národní strategie*). K realizaci *Národní strategie* byl stanoven Akční plán úkolů (příloha vládního usnesení), přičemž opatření směřovala do oblasti prevence a informovanosti potencionálních obětí, do oblasti represe, zejména však byla určena pro zlepšení postavení obětí obchodu se ženami. Byl navržen model péče o tyto oběti, včetně systematické koordinace činnosti jednotlivých resortů a nevládních organizací, ve kterém byla zohledněna jak ochrana a asistence obětem, tak i zájmy orgánů činných v trestním řízení. Současně vláda uložila Ministerstvu vnitra *Národní strategii* po dvouletém období vyhodnotit a aktualizovat.

Opatření lze s dvouletým odstupem hodnotit jako navržená efektivně a adekvátně a plně v souladu s moderním přístupem k této problematice ve světě. *Národní strategii* byl vytvořen solidní základ pro komplexní postup proti obchodování s lidmi. K zásadnímu posunu došlo v oblasti prosazování relevantní legislativy, bylo učiněno množství aktivit ve vzdělávání a zvyšování povědomí o obchodu s lidmi mezi policisty, státními zástupci, soudci nebo lékaři, ale i mezi zaměstnanci dalších státních institucí, byla realizována řada preventivních aktivit zaměřených na populaci ohroženou obchodem s lidmi i na širokou veřejnost, a v neposlední řadě je v praxi uskutečňován *Program podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi*, za významné spoluúčasti nevládního sektoru. Problematika obchodu s lidmi byla zařazena mezi priority Strategie prevence kriminality na léta 2004 – 2007 (schválena usnesením vlády č. 393/2004).

Ministerstvo vnitra je zodpovědné za výkon funkce „národního reportéra“, která spočívá v analyticko-koncepční činnosti, tedy za koordinaci aktivit v boji proti obchodu s lidmi, předkládání zpráv včetně návrhu nových opatření. Ministerstvo vnitra je také zodpovědné za koordinaci *Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi*.

Přes všechna tato opatření nelze v žádném případě považovat problém obchodu s lidmi za „vyřešený“. Ačkoliv byl boj proti obchodu s lidmi deklarován jako priorita a *Národní strategie* s sebou nesla jasně definované úkoly, je nutné konstatovat, že ne všechny byly plněny s adekvátním důrazem, což se projevilo především nedostatečným vyčleňováním zejména ekonomických zdrojů pro plnění relevantních úkolů.

Národní strategie se zabývala pouze jedním druhem obchodování s lidmi – za účelem sexuálního vykořisťování. Toto pojetí se odvíjelo od tehdejší definice obchodování s lidmi v trestní legislativě (v trestním zákoně byl za obchod s lidmi považován jen obchod s lidmi za účelem pohlavního styku) a od spíše omezených znalostí o dalších formách obchodu s lidmi nejenom v ČR, ale ve většině ostatních evropských zemích.

Národní strategie boje proti obchodu s lidmi pro období let 2005 – 2007 obsahuje souhrn dostupných informací o situaci v oblasti obchodu s lidmi v ČR a poskytuje přehled o učiněných opatřeních na uplynulé dva roky. Na základě vyhodnocení úkolů dále specifikuje opatření v boji proti obchodu s lidmi, a v důsledku rozšíření legislativní definice obchodu s lidmi, ke kterému došlo v roce 2004, a na podkladě provedených výzkumů v oblasti dalších forem obchodu s lidmi a popisu situace

rozšiřuje okruhy opatření i na tyto nové oblasti. Navrhovaná opatření jsou zcela v souladu s doporučeními mezinárodních organizací a přístupem Evropské unie k obchodování s lidmi.

2. Popis situace v oblasti obchodu s lidmi v ČR¹

Obchodování s lidmi, které také můžeme nazvat novodobým otroctvím, je celosvětově rozšířený fenomén. Jeho výskyt podporují především nerovnováha mezinárodních ekonomických vztahů, chudoba, tolerance k porušování lidských práv a politická nestabilita v zemích původu, nedostatečná informovanost veřejnosti i obětí a nedostatečné právní vědomí, posunutý systém hodnot ve společnosti, přílišná orientace na principy tržního chování a mýtus lehkého a pokojného života v bohatších zemích, vysoká poptávka po levném, prodejném sexu a po levné pracovní síle v cílových zemích a často i nejrůznější formy genderové či rasové diskriminace.

Přesně statisticky vyjádřit rozsah tohoto problému není snadné a proto se odhady počtu obětí značně liší. Různé mezinárodní studie uvádějí², že ročně je celosvětově obchodováno 700 tisíc až 2 miliony osob, přičemž 300 až 500 tisíc osob je každoročně obchodováno v rámci Evropy. Odhaduje se, že celosvětový roční příjem z obchodu s lidmi se pohybuje mezi 8,5 až 12 miliardami EUR. Podle nejaktuálnější studie Mezinárodní organizace práce (ILO) je na celém světě 12,3 milionu osob obětí nucené práce, přičemž z tohoto počtu je 2,4 milionu osob zároveň obětí obchodu s lidmi za tímto účelem; roční zisky pachatelů jsou pak odhadovány na 31,6 miliard dolarů.

Už z těchto hrubých odhadů je zřejmé, že se jedná o jednu z nejvýnosnějších forem mezinárodního organizovaného zločinu, která přináší organizátorům zisky srovnatelné se zisky z nelegálního obchodu s drogami a nebo zbraněmi. Oproti zmíněným druhům trestné činnosti zde však hrozí daleko menší riziko, že pachatelé budou odhaleni a potrestáni, neboť využívají bezmocného postavení, ve kterém se jejich oběti často ocitají, zejména z důvodu nelegálního pobytu na území cizího státu. Obchod s lidmi proto rovněž znamená závažné porušování lidských práv obětí. V boji proti obchodu s lidmi pak nestačí jen trestně právně postihnout pachatele, ale je třeba také vytvářet podmínky pro pomoc obětem a pro jejich znovuzачlenění do společnosti, a zejména pak působit preventivně. Vzhledem k tomu, že jde většinou o organizovanou kriminalitu s mezinárodním prvkem, je nutné vytvářet a využívat možností mezinárodní spolupráce.

Pachatelé z organizovaných zločineckých struktur se snaží veškeré zisky pocházející z této trestné činnosti převést do legálních forem podnikání (praní špinavých peněz) a následně se etablovat a legalizovat své postavení, což znamená značné bezpečnostní riziko pro demokratickou společnost obecně. Dalšími alarmujícími společenskými hrozbami, které z obchodu s lidmi vyplývají, je zejména destabilizace demografické situace a pracovního trhu ve zdrojových zemích, kde dochází k nenapravitelným ztrátám lidských zdrojů, ohrožení veřejného zdraví a rozpad společenských vazeb.

Všeobecně přijímanou definici obchodování s lidmi představuje Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu: „Obchodováním s lidmi se rozumí najímání, přepravování, převádění, přechovávání nebo přijímání osob na základě vyhrožování, použití síly či jiných forem nátlaku, pomoci únosu, lži, zneužití moci nebo bezmocnosti osoby, případně poskytování či přijímání

---

¹ Tato kapitola vychází především z údajů a statistik Policie ČR a Ministerstva spravedlnosti a z výzkumů, které jsou uvedeny v části 3.3.

² Např. Mezinárodní organizace pro migraci, Ministerstvo zahraničních věcí USA, Europol. Značný rozptyl údajů je způsoben mj. nejednotností metodologií a statistického sledování v jednotlivých částech světa. Mezinárodní odhady také zahrnují pouze přeshraniční obchod s lidmi a netýkají se vnitrostátního obchodování.

finančních prostředků či jiných výhod k získání souhlasu osoby, která má v moci jinou osobu, s úmyslem tuto osobu zneužívat. Zneužíváním se mimo jiné rozumí využívání jiných osob k prostituci či jiným formám sexuálního zneužívání, nucená práce či služby, otroctví či praktiky podobné otroctví, útisk nebo odjímání orgánů.“

V České republice byl nárůst obchodování s lidmi zaznamenán ve spojitosti se specifickou migrační situací po pádu železné opony na počátku 90. let minulého století, kdy se zejména ženy z východní Evropy staly hlavním zbožím na západoevropském trhu; zasažena tak byla i Česká republika. Během 90. let klesal postupně podíl České republiky jako země, která je zdrojem pro obchodování s lidmi, a ta postupně stávala – díky své ekonomické úrovni a sousedství se SRN a Rakouskem – atraktivní cílovou zemí.

2.1. Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování

Obchodováním s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování a organizováním prostituce se zabývají zejména ruskojazyčné a bulharské skupiny organizovaného zločinu, které působí po celé České republice, zejména pak v severních a západních Čechách (při hranici se SRN), na jižní Moravě (při hranicích s Rakouskem) a v Praze. Zvyšuje se podíl pachatelů vietnamské a čínské národnosti, na vnitrostátním obchodu s lidmi se pak významně podílejí občané ČR romské národnosti.

I když se samozřejmě vyskytují „aktivity malého rozsahu“, které jsou provozovány skupinami jednotlivců, daleko větší roli hrají velké mezinárodně propojené sítě pachatelů. Domácí zločinecké skupiny spolupracují se zahraničním organizovaným zločinem. Obchodníci s lidmi používají rozsáhlý rejstřík podvodů a donucování, který zahrnuje nejrůznější způsoby vyhrožování, vydírání, omezování osobní svobody, fyzické, sexuální nebo emocionální zneužívání, odebrání cestovních dokumentů a peněz. V některých případech mohou být zlákány na první pohled solidní firmou/agenturou (např. cestovní agenturou nebo agenturou na zprostředkovávání práce), která ale je jen zástěrkou trestné činnosti.

Policií ČR byl v posledním období zaznamenán nárůst počtu dívek a žen ze zemí východní Evropy (nejčastěji Ukrajina, Moldávie, Bulharsko, Rusko, Bělorusko, Litva a Rumunsko) a dále z asijských zemí (Vietnam, Čína), které jsou na území České republiky nuceny k prostituci, případně jsou přes Českou republiku transportovány dále do západní Evropy. Obecně je pro tyto oběti typická velice nízká ochota ke spolupráci s Policií ČR; v první řadě zde hraje roli nedůvěra k policii jako k instituci, kterou si tyto ženy přinášejí s sebou ze zemí svého původu a která je přiživována výhrůzkami pachatelů. I když oběti obchodování uvěří české policii, že je schopna zajistit jejich bezpečnost, přetrvávají u nich důvodné obavy o bezpečnost jejich rodinných příslušníků v zemích jejich původu. Zločinecké organizace totiž ženy ve většině případů naborují již v jejich domovech a mají tudíž dokonalý přehled o jejich rodinném zázemí. Ze strany obchodníků s lidmi je navíc vyhrožování újmou rodinným příslušníkům jednou z nejvíce používaných forem verbálního nátlaku na obchodované ženy. Přímé fyzické násilí se jako donucovací prostředek vyskytuje v daleko menší míře, než tomu bylo v polovině 90. let 20. století. Tyto ženy pobývají na území ČR buď v rámci víza k pobytu do 90 dnů (tzv. „turistického víza“), dlouhodobého víza (většinou vydaného na základě fiktivních údajů a náležitostí, např. pozvání) či ilegálně.

Pokud jde o vývoz žen z ČR do zahraničí, podle poznatků Policie ČR jsou obchodovány především do zemí EU a dále např. do Japonska a Mexika. Právě v těchto případech se Policie ČR nejčastěji setkává s přímým fyzickým násilím, kterému jsou obchodované ženy vystavovány v cílových zemích. Tato skupina žen je nejvíce ochotna spolupracovat s policejními orgány a poskytovat potřebné informace vedoucí k odhalení pachatelů této trestné činnosti³. Nejčastějším zdrojem českých obětí obchodování s lidmi jsou oblasti s velkou nezaměstnaností a města s rozvinutějším cestovním ruchem a zvýšenou nabídkou i poptávkou všech druhů sexuálních služeb. Jako nejrizikovější lokality jsou uváděny příhraniční oblasti severních a západních Čech, severní Morava, Praha a Brno.

Způsoby najímání českých žen lze rozdělit na neformální a formální. Neformální kontakty mezi obchodovanou osobou a náboráři jsou uskutečňovány nejčastěji přes přátele, společné známé, často i přes někoho z rodiny oběti. Formálním způsobem pak dochází ke kontaktu skrze agentury (pracovní, sňatkové, cestovní) nebo přes inzeráty zadávané jednou osobou či přímo majiteli zařízení poskytujících erotické služby. Jedná se nejčastěji o záminku dobře placené a atraktivní práce, jako je práce barmanky, tanečnice, hostesky, společnice apod., pozornost náborářů se však často upírá na ženy, které již sexuální služby dobrovolně i nedobrovolně v minulosti nabízely. Potenciální oběti obchodování s lidmi jsou vyhledávány mezi osobami nespokojenými s výdělkem, v obtížných životních situacích a ženami provozujícími prostituci.

Obchodování s lidmi není pouze mezinárodní, ale probíhá i v rámci České republiky (tedy bez překročení státních hranic). Vnitrostátní obchodování s lidmi spočívá jednak v „rotaci“ obětí mezi jednotlivými lokalitami a nočními podniky, ke kterému dochází na základě vývoje poptávky po sexuálních službách konkrétních obětí v dané lokalitě či podniku, v případě „problémů“ s obětí nebo např. kvůli zvýšenému zájmu Policie ČR o danou zločineckou skupinu. Druhým typem vnitrostátního obchodu s lidmi je nábor dívek v regionech se slabší socio-ekonomickou úrovní a jejich převoz a následné nucení k prostituci v těch regionech, kde je po prostituci vyšší poptávka.

Jedním z mála kvantitativních informačních zdrojů, na základě kterých je možné obchodování s lidmi popsat, jsou kriminální a soudní statistiky. Z důvodu vysoké latence obchodu s lidmi však nelze tyto statistiky zjištěných trestných činů či odsouzených pachatelů považovat za data, na jejichž základě by bylo možné objektivně popsat kvantitativní vývoj obchodu s lidmi ve střednědobém horizontu. Tato data vypovídají spíše o tom, jak se v daném období daří Policii ČR tuto trestnou činnost odhalovat a vyšetřovat.

Počty Policií ČR zjištěných trestných činů obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku podle § 246 trestního zákona (dříve obchodování se ženami)⁴

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Zjištěno trestných činů	34	23	13	27	15	10	13
Objasněno trestných činů	34	22	13	25	10	9	12
Počty vyšetřovaných a stíhaných osob	49	38	21	26	12	19	30

³ Rovněž platí, že policejní spolupráce mezi ČR a cílovými (evropskými) zeměmi je na daleko lepší úrovni, nežli spolupráce se zeměmi z hlediska ČR zdrojovými.

⁴ Od začátku roku 2005 je obchodování s lidmi vykazováno podle nového § 232a trestního zákona. Za první pololetí 2005 zjistila Policie ČR 7 trestných činů obchodu s lidmi, objasnila jich 5 a vyšetřováno a stíháno bylo 10 osob.

Počty Policií ČR registrovaných obětí trestného činu obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku podle § 246 trestního zákona⁵

Rok	2003	2004
oběti – ženy	2	3
oběti – muži	1	0
oběti – skupiny	8	10
počet osob ve skupinách	50	69
Celkem	53	72

Příklady úspěšných policejních akcí proti obchodu s lidmi

Dne 6. prosince 2003 zadržela Policie ČR v rámci akce ESPAÑA 7 osob podezřelých z obchodu s lidmi. Hlavní organizátor skupiny byl 45-letý muž, dále zde působilo dalších 5 mužů (z nichž jeden v průběhu páchaní trestné činnosti spáchal sebevraždu) a také jedna 28-letá žena. Tato organizovaná skupina šesti podezřelých občanů ČR a jednoho cizince působila kromě České republiky i na území Španělska, především Barcelony. Její trestná činnost spočívala v tom, že členové skupiny lákali a dopravovali do Rakouska, Spolkové republiky Německo a Španělska dívky z České republiky pod záminkou slibovaného výdělků tancem či zpěvem v nočních podnicích. Právým účelem najímání dívek bylo plánované nucené provozování prostituce. Po příjezdu do cílové země podezřelí dívkám sdělili, že budou pracovat v nočních podnicích jako prostitutky a značnou část výdělků jim budou odevzdávat. Některé z dívek byly k prostituci nuceny fyzickými výhrůžkami i psychickým nátlakem a byly vydírány. Celkem bylo do ciziny zavlčeno 25 nalákaných dívek, které byly rovněž využívány k výrobě pornografických filmů a fotografií. Hlavní organizátor inkasoval veškeré finance získané prostitucí i focením a točením pornografických materiálů. Finanční prostředky pak rozděloval mezi své společníky. Tento muž byl již v minulosti trestně stíhán pro majetkovou a násilnou trestnou činnost. Policie ČR zadokumentovala činnost skupiny za období od roku 1998 až do doby zatčení. Členové organizované skupiny byli obviněni ze spáchání trestných činů obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, vydírání a zbavení osobní svobody ve spolupachatelství.

Dne 3. března 2004 bylo po půlročním sledování Policií ČR zatčeno v Dolním Dvořišti 6 osob (z toho jedna žena) podezřelých z toho, že organizovaly převoz dívek do Rakouska za účelem prostituce v penzionech. Jednalo se o čtyři občany ČR a dva cizince. Pět mužů a jedna žena jsou podezřelí z trestných činů kuplířství, obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, v osmi případech z trestného činu vydírání a jeden z mužů ze třech případů znásilnění. Do Rakouska vyvezla tato skupina nejméně 20 dívek. Někteří ze zadržovaných byli za podobnou trestnou činnost v minulosti již trestáni.

Dne 14. května 2004 zatkla Policie ČR skupinu šesti osob – občanů Vietnamu (3 muži a 3 ženy) podezřelých z trestných činů obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, kuplířství a ohrožování výchovy mládeže. Podezřelí lákali dívky z Vietnamu do ČR pod záminkou lukrativního výdělků. Slibovali jim například práci kadeřnic a zajišťovali jim i povolení k pobytu. Po příjezdu je však nutili k prostituci s tím, že musí zaplatit 8 tisíc dolarů (asi 216 tisíc Kč) za zajištění dokladů a cestovních výloh. Obchodované ženy neměly žádné prostředky k obživě a byly tedy nuceny prostituci provozovat. Dívky musely pracovat v nočních podnicích v Chebu, Praze a v Brně a peníze byly nuceny odevzdávat kuplířům. Policie ČR zjistila, že skupina zneužívala 15 Vietnamek, z nichž jedné nebylo ještě 18 let.

Dne 28. května 2004 bylo Policií ČR v rámci operace BÁBO zatčeno 8 osob podezřelých z organizování prostituce v Dubí na Teplicku, přičemž některé z dívek (pocházely převážně ze zemí bývalé Jugoslávie, SSSR a České republiky) byly k prostituci nuceny násilím. Činnost pachatelů, kteří pocházeli rovněž ze zemí bývalé Jugoslávie, bývalého Sovětského svazu a z České republiky, monitorovali policisté přibližně rok a půl. Výdělků pachatelů za dobu sledování se pohybovaly řádově v milionech korun. Zásah proběhl ve třech hotelích, restauraci a bytech na Teplicku. Pachatelům bylo sděleno obvinění pro trestné činy kuplířství, obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku a účasti na zločinném spolčení.

⁵ Policejní statistika eviduje oběti buď jednotlivě, nebo jako skupiny obětí (např. jedná-li se o větší případ); následně je pak uveden počet obětí v těchto skupinách.

Dne 22. června 2004 zdržela Policie ČR na základě vyšetřování poznatků předaných slovenskou policií skupinu 10 pachatelů podezřelých z obchodování s lidmi. Pachatelé zakrývali svou činnost působením pražské pobočky slovenské modelingové agentury, náborevali ženy jako modelky a společnice, v průběhu přijímacího řízení je však přesvědčili o tom, že budou provozovat prostituci pro zákazníky po celém světě. Na internetových stránkách pak byly vystaveny fotografie dívek spolu s údaji o sexuálních praktikách, které je dívka ochotna poskytnout, a o ceně. Obchodníci agentury zprostředkovávali objednávku, manažeři vybírali a připravovali požadovanou ženu a ta byla prostřednictvím řidiče dovezena k zákazníkovi do hotelu v ČR nebo na letiště, odkud byla zajištěna doprava po Evropě i do celého světa (nejčastěji do Rakouska, Německa, Itálie, Egypta, Spojených arabských emirátů, atd.). Klient zaplatil část peněz na konto agentury na Slovensku, zbytek pak ženě nebo agenturnímu řidiči. Ceny byly dány podle délky sexuálních služeb, minimální doba byla 6 hodin, maximální 1 týden (cena za týden byla cca 9000 EUR); z peněz si dívky ponechávaly přibližně 30 %. Policie ČR zadokumentovala, že česká pobočka agentury vydělala od 31. července 2002 do doby zadržení pachatelů prodejem 70-ti dívek 99 miliónů Kč. 10 podezřelých osob bylo obvině z trestných činů účasti na zločinném spolčení a obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku. Ve stejný den zdržela slovenská policie pro stejnou 15 dalších osob.

Dne 24. září 2004 byla zadržením podezřelých pachatelů ukončena operace TET. Policii ČR byla od května 2003 sledována skupina Asiátů působící na celém území České republiky napojená na obchodníky přímo ve Vietnamu. Tam byla náborevána děvčata na práci ve střední a západní Evropě. Dívky, kterým gang obstaral turistická víza, za cestu zaplatily od 5000 USD do 7500 USD. Po příjezdu do České republiky je okamžitě kontaktovali Asiáté žijící na našem území. Ti je dopravovali po celém území ČR do příslušných podniků provozovaných výhradně Vietnamci. Od majitele podniku se dívky dozvěděly, že mu dluží stejnou částku, kterou již zaplatily ve Vietnamu. Peníze si pak musely vydělat prostitucí, přičemž byl obchodník od majitele podniku informován o množství zákazníků i o výtěžku. Dokud si dívky nevydělaly na svůj fiktivní dluh, nebyly svobodné. Často s nimi sepsal majitel podniku smlouvu i na daleko vyšší částku (až 14000 USD). V podnicích se sazby za půl hodiny s klientem pohybovaly od 1300 Kč do 1800 Kč. Za dobu sledování se podařilo zadokumentovat kolem padesáti obchodovaných dívek, počet však mohl být i vyšší. Bylo zadrženo 13 pachatelů (z toho 4 ženy). Bylo jim sděleno obvinění z trestných činů obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, kuplířství a zločinné spolčení. Policie ČR ze získaných poznatků odhadla zisk organizované skupiny na více než 5 miliónů Kč. Do akce byly mj. zapojeny i sociální pracovnice, které se staraly v průběhu policejní akce o děti zadržených pachatelů, v jednom případě to bylo 8 měsíční dítě.

Dne 8. listopadu 2004 proběhlo v rámci akce KARNEVAL zatčení pachatelů podezřelých z obchodování se ženami na Rozvadovsku a Broumovsku; Policie ČR je sledovala od ledna 2004. Organizovaná skupina Čechů byla podezřelá z nábory a dopravy dívek do erotických klubů Octávia, Mephisto a Gabriele. V těchto podnicích pak dívky provozem prostitute měly vydělávat peníze pro majitele erotických klubů. Do klubů byly dopravovány také ze zahraničí. Zatčeno bylo celkem 10 osob, včetně hlavních organizátorů. Všech 10 osob bylo obviněno z trestných činů účast na zločinném spolčení, kuplířství, obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, nedovoleného ozbrojování a ohrožování výchovy mládeže. Ve dvou případech byly v klubech zaměstnány dokonce dívky mladší 18 let. Bylo provedeno 9 domovních prohlídek, při kterých byly nalezeny materiály dokazující uvedenou trestnou činnost a v jednom případě nelegálně držená zbraň. Na akci se také zajištěním movitého i nemovitého majetku pachatelů podíleli pracovníci Finanční policie. Byly zajištěny vozidla, nemovitosti, starožitnosti, cenné obrazy a další věci obviněných tak, aby v budoucnu mohl být realizován případný trest propadnutí majetku.

Počty pravomocně odsouzených osob a uložených trestů za obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku podle § 246 trestního zákona (dříve obchodování se ženami)⁶

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Počet odsouzených osob	5	25	16	15	20	5	12
K nepodm. trestu od 1 do 5 let	3	17	6	7	5	1	3
K podmíněnému trestu	2	8	10	8	15	4	9

⁶ Výsledky kriminální statistiky v určitém roce nejsou přímo srovnatelné se statistikou vedenou resortem spravedlnosti, který je gestorem statistiky státních zastupitelství a soudů. Důvodem je zejména časový odstup, někdy i víceletý, mezi ukončením konkrétní trestní věci v jednotlivých fázích trestního řízení. Policejní statistika jednotlivé případy zachytí na počátku trestního řízení, statistika soudní naopak až na jeho konci. Dalším důvodem je skutečnost, že v kriminálních statistikách jsou evidovány trestné činy i s neznámým pachatelem.

Česká republika je na mezinárodním fóru často kritizována právě za nízký počet odsouzených osob za trestný čin obchodu s lidmi a za vysoký podíl ukládaných podmíněných trestů, které neodpovídají závažnosti této kriminality⁷. Průměrná délka soudního řízení od nápadu do dne nabytí právní moci u trestných činů podle § 246 trestního zákona činila v roce 2004 1556 dní. Průměrná délka pro všechny trestné činy přitom byla 275 dní, což svědčí o mimořádné náročnosti a složitosti případů obchodu s lidmi.

Je ale zřejmé, že kvantitativní rozšíření obchodu s lidmi je ve skutečnosti mnohem vyšší. Klíčovou charakteristikou obchodování s lidmi a vykořisťování obětí je jejich nesnadná odhalitelnost. Mnoho z případů sexuálního vykořisťování v České republice se děje mimo dohled veřejnosti, v pouliční nebo bytové prostituci. I když Policie ČR i další orgány provádějí průběžný aktivní monitoring prostituční scény, obchodování s lidmi a jeho oběti jsou obtížně zjistitelné. Další formy vykořisťování související s pracovním vykořisťováním nebo ilegální migrací, jsou zjistitelné ještě obtížněji.

2.2. Další formy obchodu s lidmi

V souvislosti se změnou legislativní definice obchodování s lidmi byla pozornost nově upřena kromě sexuálního vykořisťování i na další jeho formy. V podmínkách ČR se relativně nejčastěji jedná o obchodování s lidmi za účelem nucené práce⁸, a v ještě daleko menší míře pak za účely domácí práce (služby), nuceného sňatku a nucení k žebrotě či k páchání trestné činnosti⁹.

Jedním z mála exaktních zdrojů informací o této oblasti jsou dva výzkumy aktuálně uskutečněné v roce 2005. Nicméně i tyto výzkumy se v praxi potýkaly se samotným vymezením pojmu obchodování s lidmi, a popisují především prostředí pracovního vykořisťování cizinců v ČR, které však s problematikou obchodu s lidmi za účelem nucené práce souvisí. Obchod s lidmi za účelem nucené práce je krajní formou vykořisťování práce cizinců. Někteří ekonomičtí migranti jsou nuceni snášet jisté formy hrubého zacházení od svých zaměstnavatelů. To může zahrnovat verbální či fyzické násilí či porušení smlouvy, kterou se řídí jejich pracovní vztah. Typickou situací je zadržování výplat či odmítnutí poskytnutí řádného času na odpočinek. Ještě menší skupina osob se cítí být zneužívána takovým způsobem, který lze nazvat otroctvím či nucenou prací.

V souladu s definicí se z pouhého zneužívání situace či dominantního postavení v práci stává nucená práce či otroctví, jestliže zaměstnavatel používá slovní či fyzické násilí či hrozby určité intenzity proto, aby pracovníka udržel v práci. Jestliže zaměstnavatel úmyslně způsobí, že se pracovník domnívá, že nemůže opustit práci bez toho, aniž by mu vznikla újma či mu hrozil fyzický trest, pak jde rovněž o nucenou práci. Zadržování cestovních či jiných osobních dokladů pracovníka je způsob fyzického ohrožování či omezování, které může být opět znakem nucené práce.

Pracovní vykořisťování cizinců není okrajovým fenoménem, naopak se jedná o jev, který je běžnou součástí migrační reality v ČR. Skupina zprostředkovatelů zajišťuje práci klientům za úplatu a zajišťuje kontakt s českými zaměstnavateli. Součástí zprostředkování jsou různé typy závazků.

⁷ Blíže viz 3.2.

⁸ Nucená práce je definována jako každá práce nebo služba, která je na kterékoliv osobě vymáhána pod pohrůzkou jakéhokoliv trestu nebo újmy a ke které se tato osoba nenabídl dobrovolně (definice dle Úmluvy o nucené či povinné práci Mezinárodní organizace práce).

⁹ Míněno není samotné nucení k určité činnosti (tedy vykořisťování), nýbrž „pouze“ obchod s lidmi za účelem vykořisťování.

Zprostředkování práce je časově a prostorově podmíněným jevem, který vysoce koreluje s nelegální prací. Jedná se o vnitřně diverzifikovaný a složitý jev, který je ovlivněn etnický.

Jev podporuje poptávka českých zaměstnavatelů po práci migrantů, a to zejména v oblastech nekvalifikované, manuální, monotónní, fyzicky náročné a málo placené práce. Češi o takovouto práci neprojevují zájem, jde především o práci ve stavebnictví, službách, zemědělství a textilním průmyslu.

Práce není pro migranty pouhým prostředkem k výdělku, má mnohem širší existenční rozměr. Souvisí se zajištěním obživy nejen pro migranta, ale často pro celou jeho rodinu v zemi původu. Umožňuje vůbec přežít, účelem není dosáhnout životní nadstandard. Česká republika se stala pro pracovní migraci cílovou zemí. Migrantům nabízí řadu atraktivit, přičemž na prvním místě je práce. Migranti se chtějí v Česku usadit dlouhodobě, často i trvale, a žít běžným životem. Jejich pobyt je jak dočasný, tak trvalý.

Zprostředkovatelství se vyvíjí a uvnitř probíhá proces tzv. vnitřní selekce. Vylučuje zprostředkovatele, kteří nejsou spolehliví a neposkytují kvalitní servis. Zcela na okraji se ocitají podvodní zprostředkovatelé, kteří mzdy nevyplatí a zmizí. Zprostředkovatelé mají zájem o trvalé zisky, nikoliv jednorázové. Nároky na zajištění potřebného servisu stoupají. Instituce se profesionalizuje do podoby etnických vnitřně důvěryhodných firem.

Hodnocení dobrovolnosti práce není jednoznačné. Mnozí klienti se považují za svobodné. Nucená práce, pokud se vyskytne, je spíše výjimečným excesem (omezení v pohybu). Vztah mezi zprostředkovatelem a klientem je však silně nerovný, stejně jako zisky z něj plynoucí.

Obecně platí, že legální prostředí vylučuje migranty svými postupy a praktikami, nenabízí jim možnosti pobytu či živobytí ve srovnání se světem nelegality, který reaguje pružně a rychle, neklade překážky a nabízí komplexní servisní systémy. Legální prostředí se také v některých, ale migranty citlivě vnímaných případech diskredituje korupčním jednáním.

Zájem o práci a potřeby ekonomiky poukazují na nutnost větších a přístupnějších legálních možností zprostředkování práce cizincům v ČR, např. formou státem zřízených nebo akreditovaných zprostředkovatelských agentur, za současného nastavení pravidel, která by byla zřejmá a srozumitelná, umožňovala profit všech zúčastněných stran a obsahovala i přísnější sankce za porušování pravidel a efektivní metody k jejich vynucování.

Obecně jsou rizika spojena s nelegálním prostředím. Pracovní migrace není aktuálním nositelem kriminality, spíše situačně - potenciálním. Rizikem je nulová integrace migrantů, objevení se tzv. druhé generace bez statusu, dále rizika zdravotní, zejména duševní choroby, deviantní chování, ztrátu pomoci při propadu do nelegality, ocitnutí se mimo tradiční i majoritní systém hodnot, formování radikálních tendencí apod. Je třeba věnovat pozornost dění v nelegálním prostředí a sledovat aktuální trendy.

Ukazuje se, že úmysl přicestovat za prací je oddělen od úmyslu páchaní trestné činnosti. Migranti přicházejí jako lidé, kteří chtějí pouze pracovat a normálně žít. Separují se od sféry kriminální činnosti, protože po propadu do nelegality se mohou snadno stát rizikovou a snadno zneužitelnou skupinou. Pracující migrant dbá o svou dobrou pověst. Špatně vykonaná práce, nespolehlivost, alkoholismus, nebo konflikty ohrožují jak jeho, tak ostatní aktéry. Hlavní riziko spočívá v meziobdobí, kdy jsou migranti vystaveni vysoce zátěžovým situacím (například bez zdroje obživy). Existuje pak riziko, že budou využívat nelegitimní praktiky. Výnosy z klientelismu, kdy jsou

zaměstnávání nelegálně na území pobývajících cizinců, jsou zdrojem daňových úniků a výnosy z této činnosti mohou být použity pro další trestní činnost.

Témata nelegálních adopcí, nucení ke kriminální činnosti, obchodu s lidskými orgány, nebo nucení ke sňatkům byla zaznamenána pouze okrajově, částečně proto, že se na ně výzkum primárně nezaměřoval. Nelze proto vyvodit závěr, že by se některé druhy jmenovaných obchodů na území ČR nevyskytovaly, nicméně jejich výskyt je spíše ojedinělý.

3. Opatření proti obchodu s lidmi

3.1. Legislativní opatření

Nejvýznamnější změnou provedenou na národní úrovni bylo bezesporu přijetí nové právní úpravy trestného činu obchodování s lidmi, která byla provedena novelou trestního zákona, zákonem č. 537/2004 Sb. S účinností od 22. října 2004 bylo do trestního zákona zařazeno nové ustanovení § 232a obchodování s lidmi¹⁰, které nahradilo novelou zrušený § 246 obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku.

Novela podstatně rozšířila původní úpravu zrušeného § 246. Učinila tak v souladu s Úmluvou OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a jejím dodatkovým Protokolem o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi (dále jen „Protokol“). Zároveň byl pozměněn i stávající § 216a obchodování s dětmi, ze kterého bylo vypuštěno obchodování s dětmi za účelem využívání dětské práce, neboť tato skutková podstata je nově obsažena v uvedeném § 232a odst. 1.

Význam této nové úpravy lze spatřovat zejména ve třech aspektech:

- oproti úpravě provedené v § 246, podle které bylo trestné jen obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, jde ustanovení § 232a mnohem dále, a prohlašuje za trestné, v případě splnění všech podmínek stanovených v zákoně, obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, jiných forem sexuálního vykořisťování, otroctví, nevolnictví, nucené práce a jiných forem vykořisťování
- nově zavedená skutková podstata důsledně rozlišuje obchodování s osobami mladšími 18 let (dětmi), které je prohlášeno za trestné v každém případě, a to i když nebylo použito prostředků k dosažení cíle vyjmenovaných v odst. 2 (násilí, pohrůžky násilí nebo lsti atd.), a obchodování

---

¹⁰ „§ 232a

Obchodování s lidmi

- 1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá osobu mladší osmnácti let, aby jí bylo užito
  - a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání,
  - b) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
  - c) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.
- 2) Stejně bude potrestán, kdo jiného za použití násilí, pohrůžky násilí nebo lstí anebo zneužitím jeho omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby ho bylo užito
  - a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání,
  - b) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
  - c) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování.
- 3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,
  - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
  - b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,
  - c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat značný prospěch, nebo
  - d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.
- 4) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán,
  - a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek,
  - b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat prospěch velkého rozsahu, nebo
  - c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.“

s osobami staršími 18 let, u nichž je vázána možnost trestního postihu pachatele na podmínku použití násilí, pohrůžky násilí nebo lsti atd., tedy na podmínku vyvinutí určité formy nátlaku či existence jiných okolností, které zabrání této osobě svobodně se rozhodovat; zakotvení těchto zvláštních podmínek mající vliv na svobodné rozhodování člověka a tím i na udělení jeho souhlasu k určitému jednání vychází z všeobecně uznávané teorie projevu vůle - svolení, které musí být dáno svobodně, dobrovolně a vážně, nesmí být vyvolané lstí a nesmí být dáno v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek

- třetí významnou změnou je pak zrušení podmínky obchodování osoby přes státní hranice a zavedení trestnosti obchodování s lidmi prováděného i vnitrostátně.

Zároveň je nutné připomenout, že kvalifikované skutkové podstaty trestného činu obchodu s lidmi podle § 232a odst. 3 a 4 se objevily ve výčtu trestných činů uvedených v § 62 odst. 1 trestního zákona, mezi zvláštními případy podmíněného propuštění. Byl-li tedy pachatel odsouzen pro trestný čin dle § 232a odst. 3 a 4, může být podmíněně propuštěn až po výkonu dvou třetin uloženého trestu odnětí svobody.

Na uvedený výčet v § 62 odkazuje i § 41 odst. 2. Podle tohoto ustanovení patří trestné činy posuzované podle § 232a odst. 3 a 4 mezi tzv. zvlášť závažné trestné činy. Tato nová kvalifikace je významná z hlediska řady dalších ustanovení, jako např. § 7 trestního zákona příprava k trestnému činu (tedy trestná je i příprava tohoto trestného činu) nebo § 41 odst. 1 trestního zákona zvlášť nebezpečný recidivista. Jde však i o změnu důležitou z hlediska procesního postupu např. podle trestního řádu § 71 (délka vazby), § 71a, § 88 (odposlech a záznam telekomunikačního provozu), § 158 odst. 5 (výzva k podání vysvětlení), § 158e (použití agenta) atd.

S přijetím nové úpravy souvisí již výše zmíněná nová úprava trestného činu obchodování s dětmi podle § 216a trestního zákona. Z jednání naplňujícího skutkovou podstatu §216a bylo nutné vypustit obchodování s dětmi pro jiný účel, než je „adopce nebo jiný podobný účel“, protože jinak by docházelo k překrývání úpravy s § 232a. Bylo také správné z morálního hlediska legislativně vyjádřit rozdíl ve společenské nebezpečnosti a v postihu pachatele při předání dítěte k adopci či jinému obdobnému účelu a obchodování s dítětem za účelem sexuálního zneužívání, nucené práce či jiným formám vykořisťování.

Uvedená novela trestního zákona zavedla do českého právního řádu také tzv. eurozatykač (§ 21 odst. 2). Toto ustanovení má svůj základ v rámcovém rozhodnutí Rady Evropské unie o evropském zatýkacím rozkaze a procesu předávání mezi členskými státy (2002/584/JVV) a prolamuje mimo jiné i obecnou zásadu zákazu vydávání občanů České republiky cizímu státu k trestnímu stíhání či výkonu trestu stanovenou v § 21 odst. 1 trestního zákona. Občan České republiky tak může být vydán jinému členskému státu Evropské unie na základě evropského zatýkacího rozkazu (dále jen „EZR“). EZR je soudním rozhodnutím vydaným členským státem Evropské unie, kterým se vyžaduje zatčení a předání požadované osoby jiným členským státem. Je tak možné učinit pouze u osob podezřelých ze spáchání trestných činů či odsouzených za trestné činy s určitou minimálně stanovenou horní hranicí trestní sazby či výší uloženého trestu. Navíc, v případě taxativně stanovených jednání, mezi které patří i obchodování s lidmi, je, pokud je za ně možno uložit v dožadujícím státě trest odnětí svobody s horní hranicí minimálně tří let, prolomena zásada oboustranné trestnosti. To znamená, že

pro předání osoby postačuje, je-li skutek trestný podle práva dožadující země a není nutné, aby byl trestný také podle práva země dožádané.

Obsahově obdobná bude i úprava obchodování s lidmi v § 146 rekonfigurovaného trestního zákona.

Zároveň je nutné upozornit na to, že v jistém smyslu došlo ke „zúžení“ skutkové podstaty obchodu s lidmi. Jako obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku podle § 246 trestního zákona byl kvalifikován skutek spočívající v dobrovolném zjednání sexu s prvkem přechodu státních hranic, podle § 232a trestního zákona však musí být prokázáno použití některé v zákoně jmenované formy nátlaku. Správnou aplikaci ustanovení § 232a v některých případech komplikuje doposud absentující praxe, judikatura a právní výklad tohoto ustanovení.

Dne 1. ledna 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, který zařadil do trestního zákona nový § 217a svádění k pohlavnímu styku. Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo nabídne, slíbí nebo poskytne dítěti za pohlavní styk, pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování za účelem pohlavního uspokojení úplatu nebo jinou výhodu či prospěch. Stručně řečeno se tedy nově zavádí trestnost komerčního sexuálního zneužívání osob zejména ve věku 15-18 let, která předtím chyběla¹¹.

Druhou podstatnou změnou, která má bezprostřední význam pro oběti obchodování s lidmi, je návrh dílčí novely zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“)¹². Oproti stávající úpravě, která poskytuje obětem obchodování s lidmi možnost získat vízum za účelem strpění pobytu na základě ustanovení § 33 (ve vazbě na § 32/2) z důvodu existence překážky na vůli osoby nezávislé, která jí brání ve vycestování, navrhuje novela úpravu pro oběti obchodování s lidmi o něco příznivější. Podle stávající úpravy závisí na posouzení Policie ČR, zda za překážku pro vycestování bude považovat např. i probíhající trestní řízení proti pachateli trestného činu obchodování s lidmi, ve kterém oběť obchodování vystupuje jako poškozený či svědek.

Podle nově navrhovaného znění § 33 odst. 1 písm. c) by účast osoby – cizince jako svědka či poškozeného v trestním řízení byla přímo výslovně uvedeným důvodem pro udělení víza k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území. Policie ČR by podle návrhu novely měla povinnost vízum udělit cizinci, který je svědkem nebo poškozeným v trestním řízení a jehož účast na řízení je nezbytná. Existenci tohoto důvodu by pak byla osoba - cizinec povinna prokázat potvrzením. Nová úprava tak zakotví dosavadní praxi, kdy Policie ČR shledává probíhající trestní řízení jako důvodnou překážku pro vycestování z České republiky.

Platnost víza je dle současné úpravy omezena na dobu nezbytně nutnou, tedy na dobu trvání překážky, nejdéle však na dobu 365 dnů. Lze ji ale opakovaně prodloužit a v praxi s prodloužením platnosti víza u obětí obchodování s lidmi nebývají problémy. V § 43 je pak upraveno vydání tzv. „povolení k dlouhodobému pobytu za účelem strpění pobytu na území“, které uděluje Policie ČR na žádost cizince, kterému bylo uděleno vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území, pokud pobyt cizince na území bude delší než 1 rok a trvají-li důvody, pro které bylo uděleno. Po

¹¹ Než vstoupil uvedený zákon v platnost, tedy do konce roku 2003, nebyla tzv. „dobrovolná prostituce“ osob ve věku 15 – 18 let bez účasti třetí osoby nijak trestně postihována.

¹² Návrh zákona je v současné době projednáván Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR.

skončení trestního řízení, lze v případech zvláštního zřetele hodných, na základě žádosti udělit takové osobě trvalý pobyt z humanitárních důvodů. Tato úprava zůstává návrhem novely nezměněna.

Ministerstvem vnitra je připravován k předložení vládě další návrh novely zákona o pobytu cizinců¹³, do kterého se promítá Směrnice Rady 2004/81/ES ze dne 29. dubna 2004, týkající se vydávání povolení k pobytu občanům třetích zemí, kteří se stali oběťmi obchodování s lidmi nebo kteří se stali objekty převaděčství a spolupracují s příslušnými orgány (dále jen „Směrnice“). Zároveň by tato úprava měla zavést do našeho právního řádu některé instituty (např. povinně poskytovaná lhůta jednoho měsíce na rozmyšlenou), které již byly fakticky zavedeny *Programem podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi*.

Tato připravovaná novela ponechává nezměněný předchozí novelou navrhovaný § 33 odst. 1 písm. c), který upravuje vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území pro osoby, které jsou svědkem či poškozeným v trestním řízení a jejichž účast na řízení je nezbytná. Navíc by ale měla zavést, v souladu se Směrnicí, nový typ dlouhodobého pobytu nazvaného „Dlouhodobý pobyt za účelem ochrany na území České republiky“. V navrhovaném znění § 42e bude stanoveno, že povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území vydává Ministerstvo vnitra na žádost cizince, který je buď pravděpodobnou obětí trestného činu obchodování s lidmi dle § 232a trestního zákona a spolupracuje s orgánem činným v trestním řízení, nebo je osobou, pro kterou bylo organizováno nebo které bylo umožněno nedovolené překročení státní hranice dle § 171a trestního zákona, jejíž svědectví je významné pro odhalení pachatele nebo organizované skupiny zabývající se organizováním nebo umožněním nedovoleného překročení státní hranice za podmínky, že tento cizinec spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení na trestním stíhání pachatele podezřelého ze spáchání tohoto trestného činu a nespolupracuje s podezřelým ze spáchání tohoto trestného činu. Takový cizinec by musel být neprodleně poučen v jazyce, kterému je schopen porozumět o právu požádat o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území České republiky a podmínkách tohoto pobytu. Ode dne, kdy by mu bylo toto poučení poskytnuto, byla by cizinci poskytnuta lhůta jednoho měsíce pro rozhodnutí, zda bude spolupracovat s orgánem činným v trestním řízení. V průběhu této lhůty by nebylo možné cizince vyhostit či jinak ukončit jeho pobyt na území. Zároveň by však běh lhůty neměl vliv na řízení o správním vyhoštění či na řízení o jeho předání podle mezinárodní smlouvy.

Žádost by podával cizinec Ministerstvu vnitra s tím, že by předkládal potvrzení orgánu činného v trestním řízení o splnění podmínek pro podání této žádosti.

Návrh § 44 stanoví v odst. 5, že Ministerstvo vnitra vydává toto povolení s platností na dobu potřebnou k dosažení účelu pobytu, nejméně na dobu 6 měsíců, a dle ustanovení § 44a odst. 1 písm. a) lze tuto dobu platnosti prodloužit i opakovaně. V § 46c jsou stanoveny obligatorní důvody, pro které Ministerstvo vnitra zruší povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území, mezi které patří např. oznámení orgánu činného v trestním řízení, který potvrdil důvod pro podání žádosti, o tom, že cizinec přestal plnit podmínky pro vydání tohoto povolení nebo žádost cizince. Za tímto účelem zákon stanoví povinnost orgánu činného v trestním řízení neprodleně informovat Ministerstvo vnitra o skutečnostech odůvodňujících zrušení platnosti povolení. Po zrušení platnosti povolení Ministerstvo vnitra stanoví lhůtu k vycestování z území a udělí výjezdní příkaz.

---

¹³ Návrh novely zákona má být vládě předložen do konce června 2005.

V § 48a by bylo stanoveno, že Ministerstvo vnitra na žádost cizince podanou v tzv. lhůtě na rozmyšlenou, cizince, který podal žádost o povolení k dlouhodobému pobytu, a cizince, kterému bylo toto povolení vydáno, poskytne tomuto cizinci finanční příspěvek až do výše životního minima. Výše poskytnutého příspěvku bude záviset na jeho majetkových poměrech. Také by mělo být stanoveno, že pro účely zaměstnání, samostatné výdělečné činnosti a pro účely studia se považuje takový cizinec za cizince s povoleným trvalým pobytem.

Ustanovení § 68 upravující trvalý pobyt stanoví, že pro účely podání žádosti o povolení k trvalému pobytu se do doby, kterou je nutné na území ČR po nepřetržitou dobu pobývat, započítává i doba pobytu na území na základě víza k pobytu nad 90 dnů a na povolení k dlouhodobému pobytu.

Další legislativní změnou bylo přijetí nového zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb., který zrušil dosavadní Zákon o zaměstnanosti č. 1/1991 Sb. a zákon o zaměstnanosti a působnosti orgánů České republiky na úseku zaměstnanosti č. 9/1991 Sb. Tento zákon nabyl účinnosti 1. října 2004 a ve svém § 97 písm. f) stanoví, že podmínky vydání pracovního povolení pro cizince nemusejí být splněny v případě cizince, kterému bylo uděleno vízum za účelem strpění pobytu nebo mu bylo za stejným účelem vydáno povolení k dlouhodobému pobytu.

Tato úprava se přímo týká obětí obchodování s lidmi, které, jsou-li zařazeny do *Programu ochrany a podpory obětí obchodování s lidmi*, získají vízum za účelem strpění pobytu. Ve svém důsledku se jedná o velice přínosné ustanovení, které umožňuje obětem, aby nebyly odkázány pouze na finanční podporu z *Programu ochrany a podpory obětí obchodování s lidmi*, ale aby se mohly po dobu trestního řízení stát do určité míry finančně nezávislé. Význam této úpravy je o to větší, že se doposud nepodařilo prosadit zajištění finanční podpory či pomoci v rámci systému sociálního zabezpečení.

Další oblastí, která souvisí s problematikou obchodování s lidmi, je oblast právní úpravy prostituce. Také z tohoto důvodu byl Ministerstvem vnitra připraven zákon o regulaci prostituce. Nutnost úpravy vychází ze skutečnosti, že prostituce je úzce spojena s mnoha doprovodnými kriminálními jevy, které jsou naší společností vnímány velmi negativně a jako takové ohrožují vnitřní bezpečnost naší země. Nejedná se samozřejmě jen o obchodování s lidmi a komerční sexuální zneužívání dětí, ale i další formy organizovaného zločinu, drogovou kriminalitu, nebezpečí hrozící z legalizace výnosů z trestné činnosti atd.

Řešení této problematiky je jednou z priorit Ministerstva vnitra, které zpracovalo věcný záměr zákona o regulaci prostituce. Východiskem pro jeho vypracování byly dva materiály, a to „Rozbor problémů souvisejících s prostitucí a vymezení podmínek jejich systémového řešení“ schválený usnesením vlády č. 331 ze dne 14. dubna 1999, a „Návrh opatření k řešení problémů souvisejících s prostitucí“ schválený usnesením vlády č. 1145 ze dne 15. listopadu 2000. Tyto materiály obsahují analýzu současné situace v oblasti prostituce včetně rozboru právních prostředků a efektivity jejich využívání.

Ve věcném záměru byl zvolen tzv. reglementační princip, tedy přístup, který vytvoří určitý právní rámec, ve kterém bude prostituce dovolena a zároveň jakákoliv jiná prostituce mimo tento úzký rámec přísně postihována. V současné době je totiž nutné respektovat ústavní zásadu, podle které vše, co není zákonem zakázáno, je dovoleno.

Usnesením č. 387 ze dne 28. dubna 2004 vláda tento věcný záměr schválila a zároveň uložila úkol I. místopředsedovi vlády a ministroví vnitra zpracovat a vládě do 29. dubna 2005 předložit návrh zákona o regulaci prostituce v paragrafovaném znění¹⁴. Vzhledem k tomu, že Česká republika je vázána Úmluvou o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob z roku 1951, se kterou je věcný záměr v rozporu, je v usnesení rovněž uložen úkol zpracovat a vládě do 30. září 2004 předložit návrh na vypovězení této Úmluvy. Usnesením Senátu České republiky bylo hlasování o návrhu na vypovězení této Úmluvy odloženo až na dobu, kdy senátu bude předloženo paragrafované znění zákona. Také Poslanecká sněmovna zamítla dne 29. března 2005 návrh na její vypovězení.

Hlavním záměrem zákona je dát prostituci určitý právní rámec a zároveň poskytnout příslušným orgánům právní nástroje k potírání nucené nebo nelegální prostituce, včetně obchodu s lidmi. Připravovaný zákon proto obsahuje především definici prostituce a stanoví podmínky, za kterých bude možné prostituci vykonávat. Vykonávání prostituce nemá být živností, ale dle návrhu má být podnikáním na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů (§ 2 odst. 2 písm. c) zákona č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník). Prostituci budou moci vykonávat pouze osoby na základě zvláštního povolení, zároveň je stanovena povinnost pravidelných lékařských prohlídek a vyznačení o jejich absolvování lékařem v osvědčení. Novela počítá i s úpravou provozování prostituce v tzv. zařízeních určených k vykonávání prostituce, přičemž vychází z toho, že uvedené zařízení bude živností provozovanou jak právníckými tak fyzickými osobami. Obcím pak bude v rámci samostatné působnosti přiznáno rozsáhlé diskreční oprávnění povolit takové zařízení na svém území.

Návrh zákona počítá také s tím, že Policie ČR bude v rámci kontroly oprávněna vstupovat do všech prostor nočních podniků (dnes je toto oprávnění omezené) a bude povinna kontrolovat, zda se zde nenachází osoby mladší 18-ti let, vyžadovat od prostituujiících osob osvědčení opravňující k vykonávání prostituce apod. Kromě Policie ČR budou mít právo vstupu i jiné kontrolní orgány, např. finanční úřad, živnostenský úřad, stavební úřad, apod. Noční erotické podniky budou pak pod mnohem intenzivnější a efektivnější kontrolou orgánů státní správy a samosprávy, a při důsledném využívání kontrolních pravomocí uvedenými orgány je možnost násilného držení prostitutek (obětí obchodu s lidmi) takřka minimální. Potencionální oběť obchodu s lidmi se bude více dostávat do kontaktu se státní správou, Policií ČR nebo lékaři, kteří jí budou schopni nabídnout pomoc, a oběti se nebudou nacházet v takové izolaci, jako je tomu často dnes.

Na poli mezinárodní úpravy problematiky obchodování s lidmi došlo zejména k následujícím významným aktivitám.

První z nich je již výše zmíněné přijetí Směrnice Rady 2004/81/ES ze dne 29. dubna 2004, týkající se vydávání povolení k pobytu občanům třetích zemí, kteří se stali oběťmi obchodování s lidmi nebo kteří se stali objekty převaděčství a spolupracují s příslušnými orgány. Tato směrnice, věnovaná zejména úpravě pobytu cizinců – obětí obchodování s lidmi či osob nelegálně převedených, předpokládá vlastní implementaci do národní legislativy členských států v termínu do 6. srpna 2006. V našich podmínkách má být její implementace provedena právě výše zmíněnou připravovanou novelou zákona o pobytu cizinců.

---

¹⁴ Návrh zákona je v současné době projednáván Legislativní radou vlády.

Směrnice zavádí povolení k pobytu pro oběti obchodování s lidmi, a v případě, že se členský stát rozhodne rozšířit aplikaci příslušných ustanovení i na objekty nelegálního převaděčství, pak i pro tyto osoby. Jedná se vždy o osoby – cizince občany třetích států, kterým by nabídka pobytu mohla být dostatečnou motivací ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Tito cizinci vždy musí být informováni o možnosti získat povolení a musí jim být poskytnuta patřičná doba na rozmyšlenou. Úprava by jim měla ulehčit jejich obtížnou životní situaci a napomoci učinit rozhodnutí na podkladě důkladného zvážení a znalosti věci. Dále by těmto osobám měla být zajištěna asistence, která by jim měla umožnit zcela se osvobodit od pachatelů a vymanit se z rizikového prostředí. Povolení k pobytu by mělo být uděleno na dobu minimálně 6-ti měsíců.

Druhou významnou aktivitou na mezinárodním poli je aktivita Rady Evropy, která zřídila ad hoc Výbor pro boj proti obchodování s lidmi („Committee on Action against Trafficking in Human Beings” - CAHTEH) a tento výbor vytvořil návrh Úmluvy o opatřeních proti obchodování s lidmi. Úmluva byla schválena na summitu Rady Evropy dne 3. května 2005 a otevřena k podpisu. Úmluva vytyčuje cíle, kterými jsou především prevence proti obchodování s lidmi a to i s ohledem na genderovou stránku problému, ochranu lidských práv obětí, návrh rámcové úpravy ochrany a pomoci obětem a svědkům, efektivní odhalování a vyšetřování a podpora mezinárodní spolupráce. Úmluva dále mj. zakotvuje odpovědnost právnických osoba a povinnost státu postihovat zákazníky obchodovaných osob.

Chybějící zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob v našem právním řádu je překážkou i pro ratifikaci Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a dvou jejích protokolů, které tuto Úmluvu doplňují. Jedná se o Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi a Protokol proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky. Tato Úmluva byla za Českou republiku podepsána již 12. prosince 2000, Protokoly pak 10. prosince 2002. Přistoupení k Protokolům je však vázáno na přijetí právních předpisů, které umožní zajištění plného provádění závazků vyplývajících z protokolu, tj. zejména na přijetí nového trestního zákona (rekodifikace trestního zákona) a dalších právních předpisů, jimiž by byla vyřešena otázka odpovědnosti právnických osob.

Evropská komise vytvořila v roce 2003 Expertní skupinu proti obchodování s lidmi, ve které byli zastoupeni odborníci z řad nevládních organizací, orgánů činných v trestním řízení, státních úřadů a výzkumných a vědeckých institucí. Expertní skupina dokončila v prosinci 2004 zprávu, která nabízí možné způsoby, jak posílit postup Evropské unie proti obchodu s lidmi. Zabývá se především prevencí obchodu s lidmi, kterou je třeba se zabývat nejen v zemích původu obětí, ale i zemích cílových, podporou a ochranou obětí, prací orgánů činných v trestním řízení a vytvoření koordinačních mechanismů na národní i evropské úrovni. Na základě doporučení obsažených ve zprávě připraví Evropská komise v roce 2005 sdělení, které bude základem pro evropský plán společných standardů, optimálních postupů a mechanismů vztahujících se k oblasti prevence a boje proti obchodování s lidmi.

3.2. Opatření orgánů činných v trestním řízení

V rámci Policie ČR přetrvává stav, kdy drtivou většinu případů obchodu s lidmi odhaluje a vyšetřuje specializovaná složka, odbor obchodu s lidmi Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR (dále jen ÚOOZ); mimo něj jsou případy obchodu s lidmi vyšetřovány ojediněle. Toto pracoviště je rovněž garantem problematiky. Většina řešených případů má charakter organizovaného zločinu s mezinárodní účastí a s nutností mezinárodní policejní spolupráce.

Pro obchod s lidmi je charakteristická vysoká míra latence, a zpravidla nedochází k tomu, že by oběti samy podávaly trestní oznámení. Proto jsou způsoby získávání prvotních informací specifické: nutná je dokonalá místní znalost kriminálního prostředí a systematický a dlouhodobý monitoring kriminální situace a sfér zájmů a aktivit organizovaných zločineckých skupin. Při vyšetřování je pak nezbytné používání operativně pátracích prostředků (informátorů, odposlechů apod.), i když stále větší důraz je kladen také na spolupráci s oběťmi a svědky. ÚOOZ je nejdůležitější policejní složkou zapojenou do *Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi*, přičemž spolupráce s nevládními organizacemi je hodnocena oboustranně jako velice dobrá. Nezbytná je samozřejmě úzká spolupráce s dalšími policejními útvary, především se Službou cizinecké a pohraniční policie PČR a se Službou kriminální policie a vyšetřování PČR jednotlivých okresů a krajů, a s Inspekcí ministra vnitra. Aktivní spolupráce funguje i se zahraničními policejními službami např. SRN, Rakouska, Nizozemí, Francie, Velké Británie, Itálie nebo USA, často na základě přímých osobních kontaktů, a dále na úrovni Interpolu a Europolu.

Stále důležitějším aspektem policejní práce a účinnou zbraní v boji proti organizovanému zločinu, jehož je obchod s lidmi jednou z nejlukrativnějších forem, je zabavování nelegálních zisků. Odčerpávání nelegálních výnosů z trestné činnosti znamená možnost eliminace základních motivů toho, proč je organizovaný zločin vůbec páchán, ale také eliminaci bezpečnostního rizika, že tyto „špinavé peníze“ budou investovány organizovaným zločinem do dalších aktivit. ÚOOZ proto často již od prvních fází dokumentace trestné činnosti spolupracuje s Útvarem odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality SKPV PČR¹⁵.

Národní strategie označila počet tabulkových míst policistů, kteří jsou zařazeni na specializovaném pracovišti ÚOOZ, jako nedostačující¹⁶. Tabulkový počet tohoto pracoviště však zůstává stále nezměněný, představuje 14 + 1 policista. Na jednotlivých krajských expoziturách ÚOOZ jsou na problematiku obchodování s lidmi vyčleněni 2 policisté.

Tento přetrvávající nedostatek odporuje nutnosti věnovat boji proti obchodu s lidmi více zdrojů. Obchod s lidmi je vysoce latentní a posílení prostředků, které Policie ČR tomuto problému věnuje, latenci sníží. Personální zabezpečení specializovaného pracoviště ÚOOZ je nedostatečné i v souvislosti s novými úkoly, výzvami a povinnostmi, které jsou na Policii ČR v této oblasti kladeny: od rozšíření skutkové podstaty obchodu s lidmi v trestním zákoně, přes stále častější nutnost spolupráce s policejními sbory evropských a dalších zemí, přednáškovou a lektorskou činnost, provoz informačního systému „Obět“, nárůst počtu případů předávaných ostatními útvary Policie ČR a

¹⁵ Útvar odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality SKPV PČR, byl zřízen k 1. červenci 2004. Tento útvar má celorepublikovou působnost s expoziturami v krajích. Útvar se specializuje na vyhledávání výnosů z nezávažnějších forem kriminality, s důrazem na daňovou kriminalitu, a praní špinavých peněz.

¹⁶ K jeho navýšení došlo naposledy k 1. únoru 2003.

nevládními organizacemi, nutnost vlastního proaktivního vyhledávání případů, až po nepostradatelnou a náročnou roli v *Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi*. Právě díky rostoucímu počtu operativních informací získávaných od policejních složek ostatních evropských zemí a od obětí, které se díky *Programu* rozhodly spolupracovat s Policií ČR, narůstá počet poznatků, které by již mohly přímo vést k zahájení trestního řízení, vyžadují však další důkladnou analýzu, protože se nedostává personálních kapacit¹⁷. Je proto navrhováno posílení odboru obchodu s lidmi ÚOOZ ze současného stavu 14+1 na 26+2.

Kromě podpory specializovaného pracoviště ÚOOZ je neméně důležitým úkolem pro Policii ČR systematictější zapojení dalších útvarů do intenzivní policejní práce ve vztahu k obchodu s lidmi, a to především co se týká identifikace obětí, navázání spolupráce s nimi, případné zprostředkování další pomoci, zefektivnění operativní výměny poznatků a zapojení dalších útvarů Služby kriminální policie a vyšetřování PČR do vyšetřování případů obchodu s lidmi, které nemají charakter organizovaného zločinu. K dosažení těchto cílů je nezbytné samozřejmě posílení povědomí policistů ze všech relevantních útvarů o obchodu s lidmi, a stanovení jasných kompetencí jednotlivých útvarů Policie ČR.

V současné době je problematika obchodu s lidmi interně rozpracována v Závazném pokynu policejního prezidenta 127/2002, který upravuje činnost příslušníků Policie ČR na úseku mravnostní kriminality, jež se v současné době však ukazuje jako nevyhovující, především proto, že vzhledem k novele trestního zákona přestal být obchod s lidmi druhem mravnostní kriminality. Podle tohoto závazného pokynu je také každý policejní útvar povinen při výskytu obchodu s lidmi nebo podezření na něj vyrozumět ÚOOZ, přičemž cílem je zapojit do trestních řízení i regionální policejní útvary. Jako krajší specialisté pro obchod s lidmi byli v rámci Policie ČR formálně určeni specialisté na mravnostní kriminalitu ze Služby kriminální policie PČR, vzhledem k uvedeným důvodům však bude nutné příslušnosti jednotlivých policejních útvarů a úseků redefinovat v novém interním aktu řízení.

K realizaci *Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi* připravilo MV *Pokyn ministra vnitra k vytvoření národního koordinačního mechanismu pro oblast podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi*. Na základě tohoto pokynu budou upraveny povinnosti jednotlivých útvarů Policie ČR v rámci *Programu*, od kterých se budou odvíjet rovněž působnosti těchto útvarů obecně ve vztahu obchodu s lidmi (např. zajištění ochrany obětí a svědků, kontrolní činnost, odhalování a vyšetřování apod.). Přípravován k vydání je také Metodický návod I. náměstka ministra vnitra k realizaci *Programu*. Po schválení *Pokynu ministra vnitra* je nutné rozpracovat v novém interním aktu řízení Policejního prezidia ČR.

V návaznosti na *Pokyn ministra vnitra k vytvoření národního koordinačního mechanismu pro oblast podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi* zpracovalo Ministerstvo vnitra „Manuál pro policejní výkon v oblasti obchodu s lidmi“. Kromě kritérií pro identifikaci případů a obětí obchodování s lidmi obsahuje rovněž stručný úvod do problematiky a širší aspekty definice, a především principy práce s obětí této trestné činnosti a možnosti pomoci a ochrany obětí a svědků.

Manuál není určen primárně pro specialisty, kteří se zabývají vyšetřováním případů obchodování s lidmi, nýbrž pro řadové policisty ze všech policejních útvarů, kteří se při výkonu služby mohou setkat s potencionální obětí obchodování s lidmi; jedná se především o uniformované

---

¹⁷ Dostatečné personální kapacity by přitom pouze na základě důsledného rozpracování zahraničních poznatků vedly k nárůstu počtu trestních řízení a realizací nejméně o 50 %.

policisty ze Služby pořádkové policie PČR a ze Služby cizinecké a pohraniční policie PČR, ale i o policisty z dalších útvarů včetně Služby kriminální policie a vyšetřování PČR. Zkušenosti ukazují, že úroveň znalostí o obchodování s lidmi je mezi policisty (s výjimkou specializovaných útvarů) přes zlepšující se situaci nedostačující: neznalost základních přístupů k obchodování s lidmi, existence řady předsudků spojených s oběťmi obchodu s lidmi, s prostitucí, s cizinci nebo i s ženami, neznalost role nevládních organizací, neschopnost a neochota rozpoznat základní identifikační znaky oběti obchodu s lidmi apod. Role řadových uniformovaných policistů přitom může být při odhalování případů obchodu s lidmi klíčová, neboť v nejrůznějších situacích (např. pobytové kontroly, kontroly nočních klubů, kontroly silniční prostituce, hraniční přechody apod.) jsou právě tito policisté první, kdo s potencionální obětí přijde do kontaktu, kdo má příležitost ji jako oběť obchodu s lidmi identifikovat, navázat vztah důvěry a nabídnout pomoc v souladu s *Programem ochrany a podpory obětí obchodu s lidmi*.

Manuál je – kromě vzdělávacích aktivit - jedním z instrumentů, který má napomoci zvýšit úroveň vědomostí příslušníků PČR o obchodu s lidmi a zlepšit jejich schopnosti v rozpoznávání případů a obětí obchodu s lidmi, poskytnout vodítko při komunikaci s nimi a informace pro další řešení případu. Manuál je v souladu a je nezbytným doplněním k připravovaným změnám v osnovách policejního vzdělávání. V současné době jsou hledány finanční prostředky k jeho vytištění a distribuci.

Těsně před zprovozněním se nachází nový policejní informační systém „Oběť“, jehož gestorem je ÚOOZ. Do tohoto informačního systému budou vnášeny všemi policejními útvary údaje o osobách, objektech nebo dalších skutečnostech, které se vyskytly v souvislosti s obchodem s lidmi, případně podezřením na něj (např. pachatelé a oběti trestné činnosti, pobytové kontroly, kontroly nočních klubů, kontroly silniční prostituce, hraniční přechody apod.). Tyto údaje budou shromažďovány a centrálně analyzovány, přičemž účelem je efektivnější sběr a využití informací pro monitoring, proaktivní odhalování a vyšetřování případů obchodu s lidmi.

V rámci vzdělávání příslušníků Policie ČR připravuje Ministerstvo vnitra inovaci osnov policejního vzdělávání: vstupního, průběžného (celoživotního) a specializačního. Tyto osnovy budou také doplněny vhodnými vzdělávacími příručkami, především uvedeným Manuálem pro policejní výkon v oblasti obchodu s lidmi. Nové osnovy budou finalizovány během II. pololetí 2005, neboť se odvíjejí od interních aktů řízení v resortu Ministerstva vnitra, které ještě nebyly schváleny.

Vstupní a průběžné vzdělávání má policistům pomoci vytvořit si adekvátní přístup k problematice obchodu s lidmi, což zahrnuje zejména pochopení přístupu orientovaného na oběť, schopnost využívat indikátorů, které mohou napomoci při identifikaci potenciálních obětí, dále možnosti a povinnosti plynoucí z *Programu pomoci a ochrany obětí obchodu s lidmi*, role nevládních organizací a sběr a využití informací získaných od osob v dané komunitě. Využity budou mj. výstupy projektu ICMPD¹⁸, jehož cílem je vytvoření standardu policejního vzdělávání v oblasti boje proti obchodu s lidmi pro nespécializované policejní složky v evropských zemích. Projekt je financován z programu AGIS a Ministerstvo vnitra je jedním z projektových partnerů.

Připravováno je také specializační policejní vzdělávání na problematiku obchodu s lidmi pro příslušníky Služby kriminální policie a vyšetřování PČR (pro nastupující příslušníky ÚOOZ by mělo být absolvování tohoto kurzu povinné). Náplň tohoto specializačního kurzu pak bude zevrubnější (rozvoj investigativních dovedností, podrobné znalosti příslušné legislativy a mezinárodních

---

¹⁸ Mezinárodní organizace pro rozvoj migrační politiky.

standardů, znalost osvědčené praxe, jež se při vyšetřování používá, psychologie obětí apod.). Ministerstvo vnitra také připravuje pro specialisty na obchod s lidmi překlad manuálu pro vyšetřování, který byl v roce 2001 vydán Interpolem. Tato příručka obsahuje postupy pro vyšetřování pro kriminalisty ve všech 181 zemích, kde Interpol působí, a je nutné jej přizpůsobit podmínkám v ČR, nicméně návody a rady v něm obsažené jsou jasné, přínosné a využitelné¹⁹.

Kromě uvedených aktivit dlouhodobějšího charakteru uskutečňuje Ministerstvo vnitra řadu dalších jednotlivých vzdělávacích akcí, konferencí a seminářů věnovaných obchodu s lidmi pro policisty. Jsou zaměřeny jednak obecně na zvýšení povědomí o této problematice a na zlepšení schopností řadových policistů identifikovat oběť obchodu s lidmi, další semináře jsou pak pojímány jako kulaté stoly za účasti aktérů *Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi*, tedy policistů, zástupců Ministerstva vnitra, nevládních organizací, případně také státních zástupců a představitelů samospráv. Právě takovéto kulaté stoly se ukazují jako nesmírně důležité, zejména jsou-li pořádány na regionální úrovni. Je tak totiž posilována bezprostřední znalost policistů o obchodu s lidmi a o možnostech daných *Programem podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi*, a zároveň se jedná o vhodnou platformu pro osobní poznání zástupců organizací zapojených do *Programu* v jednotlivých regionech, a pro navázání konkrétních forem spolupráce či pro vyjasnění případných nejasností při koordinaci opatření.

Další vzdělávací aktivitou, která je připravena k realizaci, jsou přednášky zaměřené na obchodování s lidmi pro posluchače středních policejních škol. Jednodenní semináře budou vedeny specialisty z ÚOOZ, který bude informovat o specifikách odhalování a vyšetřování obchodu s lidmi a zástupcem odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra, který bude informovat o problematice obětí, *Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi* a spolupráci s nevládními organizacemi. Tyto semináře budou jednodenní, s provedením prvního se počítá během podzimního semestru. Na listopad 2005 je také připravován na Policejní akademii ČR kurs Prevence obchodu s lidmi a pomoc obětem, který je určen pro vybrané pracovníky Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR; lektory budou pracovníci Ministerstva vnitra, ÚOOZ a nevládních organizací.

Ministerstvo vnitra vyvíjí v dílčích projektech systematickou osvětovou činnost zaměřenou na různé další cílové skupiny, např. na konzulární úředníky, posluchače policejních škol a širokou odbornou i laickou veřejnost v regionech. Důležitou roli hraje spolupráce s velvyslanectvím Švédska v Praze, se kterým bylo pořádáno promítání filmu *Lilya 4-ever* pro uvedené cílové skupiny.

Na vzdělávání je zaměřen projekt Phare 2003 „Posilování boje proti obchodování s lidmi“. Tento projekt byl zahájen 9. června 2004, je financován Evropskou komisí v celkové výši 950 tisíc euro a potrvá celkem 18 měsíců (částka, kterou česká strana tento projekt spolufinancuje, je 200 tisíc euro). Partnerem pro Ministerstvo vnitra ČR jsou v tomto projektu britské ministerstvo vnitra (Home Office) a nizozemské Národní centrum pro mezinárodní policejní spolupráci.

Twinningový projekt především zahrnuje 18-ti měsíční působení britského poradce v problematice obchodování s lidmi v ČR a dalších „krátkodobých“ expertů na problematiku z Velké Británie a z Nizozemí a je rozdělen do pěti komponentů: Politika a strategie (zaměřený na vyhodnocení současné situace v ČR, dosavadní politiku v oblasti obchodování s lidmi a na praktickou implementaci schválené vládní strategie boje proti obchodování s lidmi), Vyšetřování a stíhání trestných činů obchodování s lidmi (tvorba modelových vzdělávacích programů pro policisty různých

---

¹⁹ Vydání tohoto manuálu je jednou z aktivit projektu Phare a je plánováno na II. pololetí 2005.

útvary v oblasti obchodování s lidmi, speciální vyšetřovací techniky), Preventivní aktivity, Lidská práva a ochrana obětí („multi-agency“ přístup v podpoře a péči o oběti) a Příprava dokumentů (tvorba vzdělávacích materiálů a manuálů pro výkon policejní práce zaměřených na zvyšování povědomí o obchodování s lidmi, obětech a všech aspektech vyšetřování i prevence v této oblasti).

Twinning je tedy zaměřen především na proškolení specialistů na mravnostní a imigrační problematiku a na organizovaný zločin z různých útvarů Policie ČR, Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti a dalších státních institucí, na využití nových technologií v policejním vyšetřování a stíhání, na evropské standardy důkazního řízení v této oblasti, na strategie členských zemí EU v boji proti obchodování s lidmi, na policejní a soudní spolupráci v mezinárodních případech na zlepšování efektivity systému organizací v ochraně a péči o oběti a svědky obchodování s lidmi (včetně role nevládních organizací) atd.

Do současné doby se v rámci tohoto projektu uskutečnila řada seminářů určených přímo pro vzdělávání policistů v oblasti obchodu s lidmi a identifikace jeho obětí (cca 150 proškolených policistů), kulaté stoly k obchodování s lidmi a k *Programu* ve 4 regionech ČR, a řada dalších seminářů určených pro specialisty na obchod s lidmi ze Služby kriminální policie a vyšetřování PČR k různým dílčím problematikám (využívání informátorů, sledování osob a věcí, výslech obětí apod.). V rámci projektu se uskutečnily také 3 evaluační mise zahraničních expertů a semináře k inovaci osnov policejního vzdělávání v oblasti obchodu s lidmi.

Pokud se týká resortu Ministerstva spravedlnosti, byl mu *Národní strategií* uložen úkol podporovat specializaci státních zástupců a soudců v oblasti obchodování s lidmi. Důležitým záměrem tohoto opatření bylo především zřízení odborů při Vrchních státních zastupitelstvích (VSZ) specializovaných na případy organizovaného zločinu, včetně obchodu s lidmi (jednalo by se o období např. speciálních odborů VSZ, do jejichž jurisdikce spadají případy závažné finanční kriminality a korupce). Kauzy organizovaného zločinu bývají často velice komplikované, zejména co se týká důkazních prostředků, a vytvoření zvláštních pracovišť VSZ by vznikl partner pro ÚOOZ, jakožto pro vysoce specializovanou složku Policie ČR s celorepublikovou působností. Návrh, který by toto opatření uvedl do praxe a který je též spojen s nutností navýšení početního stavu státních zástupců, je v současné době projednáván vládou ČR.

Ministerstvo spravedlnosti proto plní uvedený úkol tvorbou vzdělávacích programů pro státní zástupce a soudce, o které je velký zájem. Nově v září 2005 bude proto do programů průběžného vzdělávání Justiční akademie ČR zařazen seminář zaměřený na mravnostní kriminalitu, postih kuplířství a obchodování s lidmi. Do konce roku 2005 bude v této problematice proškoleny cca 200 státních zástupců a soudců. Při realizaci těchto vzdělávacích programů se Justiční akademii osvědčuje spolupráce s nevládními organizacemi.

V rámci vzdělávání státních zástupců a soudců je nutné průběžně zdůrazňovat závažnost obchodování s lidmi, a tedy vhodnost ukládání odpovídajících trestů odnětí svobody i majetkových trestů za toto jednání. Česká republika je na mezinárodní půdě často kritizována za nízký počet odsouzených osob a právě za nízké uložené tresty v souvislosti s obchodem s lidmi²⁰. V rámci vzdělávání soudců a státních zástupců je nutné klást důraz i na roli oběti a možnosti ochrany a pomoci, které Česká republika obětem obchodu s lidmi nabízí.

---

²⁰ Např. ve významné zprávě Ministerstva zahraničních věcí USA „Trafficking in Persons Report 2005“.

Opatření navrhovaná k části 3.2.

Rozpracovat interní akty řízení Ministerstva vnitra k fungování národního koordinačního mechanismu pro oblast podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v novém interním aktu řízení Policejního prezidia ČR.

Gesce: MV

Termín: 30. 10. 2005

Aktualizovat „Manuál pro policejní výkon v oblasti obchodu s lidmi“ a zajistit jeho tištěnou i elektronickou distribuci v rámci PČR.

Gesce: MV

Termín: 30. 4. 2007

Provést inovaci osnov policejního vzdělávání (vstupního, průběžného a specializačního) v souladu novými interními akty řízení Ministerstva vnitra.

Gesce: MV

Termín: 31. 12. 2005

Navýšit počet systematizovaných pracovních míst odboru obchodu s lidmi Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR.

Gesce: MV

Termín: 30. 11. 2005

Provádět kulaté stoly za účasti aktérů Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi v regionech ČR dle aktuální potřeby.

Gesce: MV

Termín: průběžně (KT: 30. 6. 2006)

Zavést systém dlouhodobého vzdělávání státních zástupců a soudců v oblasti obchodování s lidmi, s důrazem na nutnost ukládání adekvátních trestů a spolupráci s nevládními organizacemi.

Gesce: MS

Termín: 31. 12. 2006

3.3. Výzkum

Institut pro kriminologii a sociální prevenci (dále jen IKSP) zrealizoval výzkum „Obchodování se ženami z pohledu České republiky“, který byl publikován v srpnu 2004²¹, a to v rámci projektu OSN proti obchodování s lidmi v ČR, který probíhal jako součást obdobných globálních aktivit OSN a jehož mezinárodním garantem byl ODCCP/CICP²², metodickým garantem pak UNICRI²³.

Řešitelský tým IKSP zahrnul do výzkumu analýzu mediálního obrazu problematiky obchodu se ženami ve vybraném tisku za období II. pololetí 2003, přehled vývoje trestně právní úpravy

²¹ Ivana Trávníčková a kol.: Obchodování s lidmi z pohledu České republiky. IKSP, Praha 2004.

²² Úřad pro kontrolu drog a prevenci kriminality OSN a Centrum pro mezinárodní prevenci kriminality OSN.

²³ Mezinárodní institut OSN pro výzkum kriminality a práva.

obchodu s lidmi v ČR včetně relevantních mezinárodně právních dokumentů a analýzy současné trestní legislativy, přehled kriminálních a soudních statistik, analýzu 15 trestních spisů z období let 1996 – 2001, 19 standardizovaných rozhovorů s experty státních orgánů (policisté, státní zástupci, soudci apod.) a 8 standardizovaných rozhovorů s experty nevládních organizací, 10 hloubkových rozhovorů s oběťmi obchodu se ženami a dotazníkové šetření na zastupitelských úřadech ČR v 8 zemích.

Výzkum IKSP byl v rámci uvedeného mezinárodního programu původně časově plánován tak, aby jeho závěry mohly být využity pro zpracování *Národní strategie* v roce 2003. Bohužel vzhledem k pozdržení realizace celého projektu ze strany ODCCP a k průtahům ve spolupráci s UNICRI byly výsledky výzkumu publikovány až v létě 2004. Díky úzké spolupráci mezi MVČR a IKSP však byla drtivá většina závěrů a doporučení, která z výzkumu vyplynula, v *Národní strategii* zohledněna a tvoří samozřejmou součást opatření v boji proti obchodu s lidmi.

V souladu s *Národní strategií* byly na základě zadání Ministerstva vnitra provedeny 2 další výzkumy, zaměřené na novou oblast: obchodování s lidmi za účelem jiným, než je sexuální vykořisťování²⁴.

První výzkum byl proveden Mezinárodní organizací pro migraci (IOM) pod názvem „Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky“²⁵ v období prosinec 2004 – únor 2005. Výzkum byl založen na dotazníkovém šetření mezi zaměstnanci státních institucí a nevládních organizací, na provedených strukturovaných rozhovorech s migranty – možnými oběťmi obchodu s lidmi (20 rozhovorů) a sebraných kasuistikách organizace La Strada (12 kasuistik). Data z terénu jsou doplněna teoretickou studií „Co znamená organizovaný zločin v prostředí pracovní migrace v ČR“, který popisuje historii a základní principy organizovaného zločinu ze zemí bývalého Sovětského svazu, základní terminologické koncepty (např. ochrana / raket, koncept „kryša“) a vznik a vývoj tzv. „klientského“ systému v ČR, včetně popisu jednotlivých aktérů, institucionální praxe a legislativního zakotvení.

Analýza kasuistik je zaměřena především na problém obecného fungování pracovního vykořisťování cizinců na území ČR, na popis základních vývojových trendů v oblasti tohoto vykořisťování, a to především mezi cizinci ze zemí bývalého Sovětského svazu, Bulharska a Mongolska, méně pak mezi cizinci z některých dalších asijských zemí (Vietnam, Čína), do jejichž komunit se výzkumníkům nepodařilo proniknout.

Výzkum, jakožto pilotní projekt, jaký doposud v podobném rozsahu v České republice nebyl realizován, přináší především velké množství hodnotných dat, jejichž další analýza pomůže přenést definici obchodu s lidmi, danou nově trestním zákonem, do aplikační praxe policejní práce a trestního řízení. I když výzkum mapuje především prostředí nelegálního zaměstnávání cizinců v ČR, toto prostředí se prolíná s problematikou obchodování s lidmi, a to zejména v oblasti nucené práce. Výzkum mimořádným způsobem osvětluje vznik, existenci a působení „klientských“ praktik způsobem, který v odborném výzkumu nemá obdoby.

²⁴ Obě výzkumné zprávy jsou přístupné na webových stránkách Ministerstva vnitra www.mvcr.cz, případně na stránkách zpracovatelů: www.iom.cz a www.migrace.cz.

²⁵ Jan Černík, Tereza Hulíková, Roman Křištof, Vlastimil Vintr: Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území ČR. IOM, Praha 2005.

Druhý výzkum provedla agentura Intermundia, o.p.s., v období únor až duben 2005²⁶. Cílem tohoto výzkumu byl popis mechanismu obchodování s lidmi za účelem nucené práce. Konkrétně se však jednalo spíše o odhalení existujících podob náborů pracovníků, způsobů a okolností zprostředkování práce, dopravy osob na místo výkonu práce, samotného výkonu práce a způsobu ukončení „smluvního“ vztahu, přičemž popsány byly i návaznosti a potencionální rizikové momenty ve vztahu k obchodu s lidmi, včetně konkrétních případů.

Výzkum byl založen na 20 rozhovorech s migranty, kteří měli bezprostřední zkušenost s nelegální prací v ČR, a se 7 experty, kteří byli problematikou obchodu s lidmi obeznámeni díky svému pracovnímu bezprostřednímu styku s migranty. Využity byly i některé další zdroje, např. texty inzerátů nebo internetové diskuse.

Kromě teoretické a metodologické části obsahuje zpráva z výzkumu důkladný rozbor výsledků, který podrobně analyzuje mechanismy zprostředkování práce, životní podmínky klientů (nelegálně zaměstnávaných cizinců), jiné formy obchodu s lidmi, strategie klientů a typologie strategií a rizik. Výzkum popisuje prostředí nelegitimního jednání zprostředkovatelů práce vůči migrantům pohybujícím se ve sféře nadnárodní neformální ekonomiky s ohledem na specifické institucionální podmínky vzájemného vztahu (instituce klientelismus) a materiální a sociální deprivaci klientů. Výzkum vědecky ukotvuje celou problematiku a nabízí celou škálu možných dalších přístupů a východisek.

Oba výzkumy obchodu s lidmi za účelem nucené práce byly pojaty jako pilotní a především kvůli časovému a finančnímu omezení poskytují i když hodnotný a nenahraditelný, tak přeci jen spíše předběžný obraz skutečné situace. Pro další období je žádoucí opakování sociologických výzkumů prostředí obchodu s lidmi, které poskytují nenahraditelný zdroj informací nutných pro evaluaci přijímaných opatření a pro kontinuální vyhodnocování situace.

Opatření navrhovaná k části 3.3.

Zajistit pokračující realizaci sociologického výzkumu prostředí obchodu s lidmi v ČR.

Gesce: MV

Termín: 28. 2. 2007

3.4 Prevence obchodu s lidmi

Aktivity zaměřené na prevenci obchodování s lidmi probíhaly v intencích, které byly popsány v *Národní strategii* v roce 2003. Jejich těžiště spočívá především v systematickém působení nevládních organizací a v opatřeních Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, a ve spíše dílčích opatřeních dalších resortů.

Nejaktivnější nevládní organizací v oblasti prevence obchodu s lidmi je La Strada, jejíž preventivní aktivity se zaměřují jak na širokou veřejnost a její senzibilizaci vůči problému (především pomocí médií a Internetu), tak na specifické cílové skupiny potencionálně ohrožené obchodem s lidmi

²⁶ Daniel Topinka: Výzkum obchodu s lidmi především za účelem nucené práce. Intermundia, Havířov 2005.

(mladé ženy a dívky, cizinky pracující v ČR apod.) nebo se v prostředí obchodu s lidmi již nacházejícími. Používanými metodami prevence je pak poměrně široká škála letáků a informačních materiálů, telefonní informační linka a přednášková činnost.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy věnuje problematice obchodu s lidmi pozornost v rámci prevence sociálně patologických jevů v rámci výchovně vzdělávacího procesu. Problematika sexuálního vykořisťování je rozpracována v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školu a je obsažena i v připravovaných Rámcových vzdělávacích programech pro gymnaziální vzdělávání a pro střední odborné vzdělávání. Řada dalších příruček a informačních materiálů pro učitele je zveřejněna na internetových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Ministerstvo vnitra připravilo k realizaci pilotní projekt prevence obchodu s lidmi zaměřený na zákazníky sexuálních služeb. Zákazníci doposud zůstávali stranou většiny systémových opatření, ačkoliv obchod s lidmi je de facto závislý na poptávce po tomto druhu služeb. Informační kampaň se uskuteční pilotně v Jihomoravském a Západočeském kraji²⁷ a jejím cílem bude především vyzvat české i zahraniční zákazníky sexuálních služeb ke spolupráci s neziskovými organizacemi (případně s policií) při hledání obětí obchodování s lidmi, přičemž bude využito internetových stránek, telefonní linky a propagačních předmětů. Detailnímu naplánování konkrétní podoby kampaně bude předcházet pilotní výzkum v této oblasti. Kampaň bude financována Velvyslanectvím Velké Británie v Praze, Velvyslanectvím Švédska v Praze a z prostředků projektu Phare a s její realizací se počítá během druhého pololetí 2005.

V letech 1999 – 2000 byla provedena rozsáhlá preventivní kampaň Mezinárodní organizace pro migraci ve spolupráci s La Stradou, Ministerstvem vnitra, Ministerstvem práce a sociálních věcí a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy²⁸. Od provedení této kampaně již proběhla doba, kdy její účinek (senzibilizace veřejnosti) odezněl, do rizikového věku dospěly další generace dětí, a v neposlední řadě se změnila situace v oblasti obchodu s lidmi, včetně výskytu nových skupin obyvatel ohrožených obchodem s lidmi a nových forem obchodu s lidmi. Obdobnou kampaň je proto nutné zopakovat a pro její realizaci najít vhodné finanční prostředky.

Zároveň je nezbytné zabezpečit dlouhodobou informovanost nejohroženějších cílových skupin ohledně nebezpečí obchodování s lidmi. Za nejohroženější cílové skupiny jsou považovány sociálně slabší vrstvy obyvatelstva, sociálně vyloučené komunity a nezaměstnaní. K dosažení tohoto cíle je nutné vytvořit leták, který bude jednoduchou a efektivní formou informovat o rizicích obchodování s lidmi, zejména při vycestování spojeném s prací v zahraničí, a tyto letáky distribuovat v příslušných institucích státní správy i samosprávy, které s ohroženými cílovými skupinami přicházejí nejčastěji do kontaktu. Jedná se minimálně o úřady práce, sociální odbory orgánů samosprávy, střední školy a učiliště, služebny Služby cizinecké a pohraniční policie PČR a zastupitelské úřady cizích zemí v Praze. Současně je navrhováno zařazení problematiky obchodu s lidmi včetně forem jeho účinné prevence do vzdělávacích systémů těchto institucí.

---

²⁷ Jedná se o „nové“ kraje, vyšší územní samosprávné celky.

²⁸ Splněným cílem této kampaně bylo informovat odbornou i laickou veřejnost, včetně zájemců o práci v zahraničí, o možných rizicích a důsledcích spojených s obchodováním s lidmi. Projekt se skládal z výzkumu, přípravné fáze a fáze vlastního šíření informací vybraným cílovým skupinám obyvatelstva cestou sdělovacích prostředků a dalších komunikačních kanálů (informační materiály, letáky, billboardy apod.).

V oblasti prevence obchodu s lidmi ve zdrojových zemích byly nejdůležitější aktivitou projekty v rámci Zahraniční rozvojové spolupráce²⁹. Zahraniční rozvojová spolupráce, která spadá do gescie Ministerstva vnitra, je zaměřena zejména na prevenci nelegální migrace, stabilizaci uprchlíků v krizových oblastech, reintegraci neúspěšných a potenciálních žadatelů o azyl a pomoc při vytváření azylové infrastruktury.

Například v roce 2004 bylo Ministerstvem vnitra zadáno provedení takovýchto projektů na Ukrajině, v Moldávii, Gruzii a Arménii. Projekty realizoval IOM, Sdružení Česká katolická charita a Člověk v tísni a jejich cílem bylo omezení nelegální migrace z těchto zemí do ČR, a to formou zlepšování informovanosti o migrační realitě v ČR, rizicích nelegální migrace a pomoc při zvyšování životní úrovně cílových skupin (potencionálních nelegálních migrantů) a při stabilizaci ekonomické a sociální situace v těchto regionech (např. rekvalifikační a vzdělávací kurzy, pomoc při hledání zaměstnání a obživy apod.).

Cílem projektů Zahraniční rozvojové spolupráce v gesci Ministerstva vnitra byla primárně prevence nelegální migrace. Prevence obchodu s lidmi v nich sice byla v určité míře obsažena, nebyla však nosným tématem žádného z projektů. V současné době je evidentní, že tyto problematiky spolu úzce souvisejí, a že prevence obchodu s lidmi (jakožto vysoce rizikové formy migrace) by se v budoucnu měla stát integrální součástí a důležitým komponentem těchto projektů, které by měly obsahovat i preventivně informační prvek o rizicích obchodu s lidmi.

I když ČR sama žádný projekt zaměřený na prevenci obchodu s lidmi ve zdrojových zemích nerealizuje, řada dalších zemí ano (velice iniciativní je např. Švédsko, Nizozemí, USA), přičemž existuje množství příležitostí, jak by se ČR mohla do těchto mezinárodních projektů zapojit (mj. na úrovni EU). Přínosem tohoto opatření je to, že ČR nebude muset nést náklady na takovýto projekt sama, ale preventivní efekt může být srovnatelný.

Česká republika se účastní projektu zastřešeného OSN, jehož hlavním gestorem je Švédsko a který má být zaměřen na prevenci obchodu s lidmi v Moldávii. Ačkoliv příprava projektu byla zahájena již v roce 2003, doposud proběhly pouze dvě přípravné mise; zdržení projektu je způsobeno administrativními průtahy na straně OSN.

Ohledně preventivních projektů, zaměřených na cizince ve zdrojových zemích, je však nutné upozornit na skutečnost, že prostředí pracovního vykořisťování a souvisejících aktivit organizovaného zločinu, ač ilegální, reaguje pružně a rychle, neklade překážky a nabízí komplexní servisní systémy, přičemž legální prostředí migranty často svými postupy a praktikami vylučuje. V rámci boje proti nelegálnímu zaměstnávání cizinců je proto nutné vzít v potaz rovněž existenci klientských systémů zprostředkování práce a riziko organizovaného zločinu, a navrhnout opatření, která budou působit preventivně formou eliminace prostoru pro působení ilegálního zprostředkování práce.

---

²⁹ Rámec poskytování zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS) je dán *Koncepcí zahraniční rozvojové pomoci ČR na období let 2002 až 2007*, kterou vláda vzala na vědomí svým usnesením č. 91 ze dne 23. ledna 2002. Vrcholným koordinačním orgánem je MZV. ZRS se dále řídí *Zásadami zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu ČR do EU*, které vláda schválila svým usnesením č. 302 ze dne 31. března 2004.

Opatření navrhovaná k části 3.4.

Iniciovat realizaci preventivně informační kampaně k problematice obchodu s lidmi zaměřenou na ohroženou populaci a veřejnost.

Gesce: MV

Termín: průběžně (KT: 31. 5. 2006)

Pokračovat v preventivním působením na ohroženou populaci formou tvorby letáků a jejich distribuce v příslušných institucích státní správy i samosprávy (úřady práce, sociální odbory orgánů samosprávy, střední školy, učiliště, Služba cizinecké a pohraniční policie Policie ČR, zastupitelských úřadů cizích států v ČR apod.).

Gesce: MV, MPSV, MŠMT

Termín: průběžně (KT: 31. 12. 2005)

Realizovat pilotní projekt informační kampaně k obchodu s lidmi zaměřený na stranu poptávky.

Gesce: MV

Termín: 31. 12. 2005

Do projektů v rámci Zahraniční rozvojové spolupráce zaměřených na migraci zahrnout i komponent obchodu s lidmi.

Gesce: MV, MZV

Termín: průběžně (KT: 30. 6. 2006)

Iniciovat aktivní zapojení ČR do mezinárodních projektů prevence obchodu s lidmi ve zdrojových zemích.

Gesce: MV

Termín: průběžně (KT: 30. 6. 2006)

Využít výsledků výzkumů prostředí pracovního vykořisťování migrantů a obchodu s lidmi k návrhu opatření k eliminaci aktivit organizovaného zločinu působícího v oblasti ilegálního zprostředkování práce.

Gesce: MPSV, MV

Termín: 31. 12. 2006

3.5. Péče o oběti obchodování s lidmi

Jedním z nejdůležitějších aspektů *Národní strategie* bylo vytvoření a institucionalizace systematické péče o oběti obchodování s lidmi. Cílem těchto opatření byla snaha poskytnout těmto obětem podporu a zabezpečit ochranu jejich lidských práv a důstojnosti, motivovat oběti ke svědecké výpovědi a tak napomoci orgánům činným v trestním řízení při odhalování, stíhání, usvědčení a potrestání pachatelů.

„Model podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi“ byl původně vytvořen v rámci projektu OSN „Prevence, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi“ a byl pilotně ověřován od března 2003 do dubna 2004, přičemž v tomto období byl financován z rozpočtu projektu OSN. Od dubna 2004 byl nadále financován z dotačních prostředků Ministerstva vnitra určených na specifické programy prevence kriminality, a to pod oficiálním názvem *Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi* (dále jen *Program*).

Od dubna 2004 byla také rozpracována jeho institucionalizace a formalizace formou tvorby interních aktů řízení MV, smluv mezi MV a nevládními organizacemi, které na *Programu* participují, a legislativním zakotvením celého *Programu*.

K institucionalizaci *Programu* připravilo Ministerstvo vnitra návrh „Pokynu ministra vnitra k vytvoření národního koordinačního mechanismu pro oblast podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi“. Ten upravuje tři následující okruhy:

- vytváří interdisciplinární skupinu, která bude koordinovat fungování *Programu* a koncepčně pokrývat celou problematiku (nebude však řešit konkrétní případy),
- jmenuje národního koordinátora *Programu*³⁰
- a ukládá relevantním útvarům v rámci resortu Ministerstva vnitra včetně Policie ČR zabezpečit fungování *Programu*.

Na uvedený pokyn zároveň navazuje metodický návod I. náměstka ministra vnitra, který obsahuje detailní popis, vazby a uspořádání mezi jednotlivými subjekty v rámci *Programu*.

Připraveny k uzavření a podpisu jsou také dohody mezi Ministerstvem vnitra a nevládními organizacemi, které jsou do *Programu* zapojeny a které obdržely dotace z programu prevence kriminality (La Strada, Sdružení Česká katolická charita, Rozkoš bez rizika). Dále je připravena novelizace „Protokolu mezi Ministerstvem vnitra a Mezinárodní organizací pro migraci o provádění programů asistence dobrovolných návratů neúspěšných žadatelů o azyl v ČR a cizinců, kteří jsou povinni vycestovat z ČR“ z roku 2001, tak aby se vztahoval i na činnost, kterou IOM zajišťuje v rámci *Programu*, tedy na repatriaci obětí obchodování s lidmi.

Ministerstvo vnitra dále zpracovalo návrh novely zákona o pobytu cizinců, ve kterém byly legislativně ukotveny některé náležitosti *Programu* (legalizace pobytu obětí cizinců, možnost studia, samostatné výdělečné činnosti či zaměstnání, lékařská péče, možnost finančního příspěvku³¹). Zákon o zaměstnanosti umožňuje obětem obchodu s lidmi, které jsou zařazeny do *Programu*, přístup na trh práce v ČR³².

Program funguje do současné doby v té podobě, jak byl *Národní strategií* navržen.

Návrh na zařazení oběti do *Programu* podává organizace, která oběť identifikuje jako první (policie či nevládní organizace), a tento návrh musí být následně schválen národním koordinátorem, kterým je I. náměstek ministra vnitra (pokud je předkladatelem nevládní organizace, národní koordinátor si navíc vyžádá stanovisko Policie ČR, která na základě dostupných informací potvrdí, že podezření, že se jedná o oběť obchodu s lidmi je relevantní a věrohodné). Oběť je pak zařazena do *Programu*, pokud deklaruje dobrovolný zájem (vyplnění vstupního formuláře), přeruší kontakty se zločineckým prostředím a souhlasí s ubytováním v azylovém bytě nevládní organizace minimálně po dobu měsíční krizové intervence.

Samotný *Program* se skládá ze tří fází:

- doba na rozmyšlenou/krizová intervence

³⁰ V návrhu je jím I. náměstek ministra vnitra, jeho sekretariátem pak odbor prevence kriminality MV.

³¹ MV tím splnilo úkol zadaný *Národní strategií* původně MPSV. Tento úkol spočíval v zajištění adekvátní sociální péče a sociálních dávek pro oběti obchodu s lidmi v relevantní legislativě, která se týká sociálního zabezpečení, hmotné nouze a sociálního vyloučení. MPSV nadále připravuje zákon o pomoci v hmotné nouzi (předpokládaná účinnost od 1. července 2006), jehož návrh vymezuje okruh osob, jimž bude možné pomoc poskytnout; zahrnuty budou osoby, které nebudou splňovat podmínky pro uznání za osobu v hmotné nouzi (např. trvalý pobyt), ale s ohledem na nedostatek finančních prostředků jim hrozí vážná újma na zdraví – těmto osobám bude možné poskytnout okamžitou finanční pomoc.

³² Blíže k těmto legislativním opatřením viz v příslušné kapitole.

Jedná se o prvních 30ti dní od doby, kdy je oběť identifikována (ve výjimečných případech lze prodloužit). V této lhůtě se oběť musí rozhodnout, zda bude spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení³³. Zároveň je jí poskytována základní krizová intervence a psychosociální pomoc. V případě oběti-cizince s nelegálním pobytem je vstup do programu doprovázen žádostí o udělení výjezdního příkazu na 40 dní. U obětí-cizinců, které se rozhodly pro spolupráci, má Policie ČR po uplynutí prvních 30 dní dalších 10 dní na ověření, zda oběť splňuje podmínky pro udělení víza za účelem strpění pobytu podle zákona o pobytu cizinců. Nespolupracuje-li oběť, je jí po 30ti dnech nabídnut program dobrovolného návratu. Odmítne-li jej, následuje po vypršení platnosti výjezdního víza její vyhoštění.

- příprava na sociální reintegraci

Spolupracující oběť-cizinec požádá po skončení první fáze o vízum za účelem strpění pobytu podle zákona o pobytu cizinců, přičemž jsou jí i nadále poskytovány sociální služby. Tento postup lze opakovat po dobu trvání trestního řízení, po jeho skončení je oběti nabídnut dobrovolný a bezpečný návrat do země původu.

- trvalý pobyt z humanitárních důvodů

V případech zvláštního zřetele hodných (hrozí-li např. oběti v zemi původu značné nebezpečí) a na žádost oběti lze takové osobě udělit trvalý pobyt z humanitárních důvodů.

Obětem obchodování s lidmi (občanům ČR i cizincům) lze díky *Programu* nabídnout řadu výhod, které mohou napomoci tomu, aby se oběť ve 30ti denní lhůtě rozhodla pro spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Jde zejména o okamžité vysvobození z kriminálního prostředí, měsíční krizovou intervenci, azylové ubytování a finanční podporu, právní a psycho-sociální poradenství, zdravotní péče, rekvalifikační kurzy, dlouhodobou sociální intervenci, zařazení do programu ochrany svědka podle zákona č. 137/2001 Sb. Obětem-cizincům lze navíc nabídnout legalizaci pobytu v ČR, tlumočení, pomoc při dobrovolném návratu do země původu, vízum za účelem strpění pobytu a v případech zvláštního zřetele hodných možnost získání trvalého pobytu z humanitárních důvodů.

Účast oběti v *Programu* je ukončena kdykoliv na žádost oběti, na základě pravomocného ukončení trestního řízení vedeného proti pachateli a u obětí cizinců kdykoliv, rozhodnou-li se pro návrat do země původu. Kromě možnosti ukončení existuje ještě vyřazení z programu, které je povinné, nastane-li některá z následujících skutečností: osoba pokračuje v provozování prostituce, dobrovolně se navrátí do prostředí, kde byla vykořisťována či kontaktuje osobu ze zločineckého prostředí, spáchá úmyslný trestný čin, poruší pravidlo azylového ubytování (např. svévolně jej opustí), odmítá spolupráci s orgány činnými v trestním řízení či je její spolupráce podvodná.

---

³³ Zařazení do 1. fáze *Programu* je nezávislé na ochotě oběti spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Policie ČR nicméně na základě anonymních údajů prověřuje, zda se skutečně může jednat o oběť obchodu s lidmi. Účelem tohoto opatření je zabránit možnému zneužití *Programu* cizinci, kteří by si touto cestou chtěli např. pouze zlegalizovat pobyt. V praxi se nicméně vyskytují případy, kdy tato doba na rozmyšlenou není důsledně uplatňována a i do 1. fáze jsou zařazovány pouze oběti, u kterých je předem předpokládána jejich spolupráce s orgány činnými v trestním řízení.

Koordinaci jednotlivých subjektů *Programu* lze shrnout do následující tabulky:

Organizace	Úlohy
národní koordinátor (I. náměstek ministra vnitra) sekretariát národního koordinátora (odbor prevence kriminality MV)	<ul style="list-style-type: none"> • rozhoduje o zařazování a vyřazování obětí do / z jednotlivých fází <i>Programu</i>, a to na základě návrhu Policie ČR nebo nevládní organizace • celkově koordinuje postup práce s obětí • vede evidenci případů zařazených do <i>Programu</i> • fungování <i>Programu</i> a jeho efektivitu pravidelně vyhodnocuje
Služba kriminální policie a vyšetřování PČR	<ul style="list-style-type: none"> • informuje každou potenciální oběť o možnosti vstoupit do <i>Programu</i> • informuje co nejdříve o výskytu obětí nevládní organizaci • předkládá národnímu koordinátorovi návrhy na zařazování a vyřazování obětí z / do <i>Programu</i>
Útvar pro odhalování organizovaného zločinu SKPV PČR	<ul style="list-style-type: none"> • zajišťuje fungování informačního systému „Obět“ • v případě věcné a místní příslušnosti plní úkoly SKPV
Služba cizinecké a pohraniční policie PČR	<ul style="list-style-type: none"> • informuje přísl. útvar SKPV PČR o každém podezření týkajícím se výskytu obchodování s lidmi • na základě žádostí obětí podaných cestou nevládní organizace a stanovisek národního koordinátora a příslušného útvaru PČR zajišťuje pro identifikovanou oběť pobytové náležitosti dle konkrétní fáze <i>Programu</i>
Služba pořádkové policie PČR	<ul style="list-style-type: none"> • informuje každou potenciální oběť o možnosti pomoci nevládních organizací • bezodkladně informuje o možném podezření obchodování s lidmi příslušné pracoviště SKPV
Okresní ředitelství PČR	<ul style="list-style-type: none"> • v případě potřeby poskytuje krátkodobou ochranu oběti nebo pracovníkům nevládních organizací pečujících o oběti; o tuto ochranu žádá SKPV PČR na základě rozhodnutí PČR správy kraje
Nevládní organizace: <ul style="list-style-type: none"> ○ La Strada ○ Sdružení Česká katolická charita ○ Rozkoš bez rizika 	<ul style="list-style-type: none"> • informuje oběť o svém mandátu, nabízí jí možnost vstupu do <i>Programu</i>, seznamuje ji s právy a povinnostmi vyplývajícími ze zařazení do <i>Programu</i> a setrvání v něm • přijímá do <i>Programu</i> oběti identifikované policií, pomocí telefonní linky, či na základě spolupráce s jinými nevládními organizacemi • předkládá národnímu koordinátorovi návrhy na zařazování a vyřazování obětí z / do <i>Programu</i> • zprostředkovává kontakt s policií, jakmile se oběť rozhodne spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení (max. do 30 dní) • zajišťuje pro oběti právního zástupce v případném soudním řízení • zajišťuje služby pro oběť v souladu s konkr. fází <i>Programu</i>
Mezinárodní organizace pro migraci	<ul style="list-style-type: none"> • připravuje a realizuje dobrovolný návrat obětí do země původu; pečuje také o jejich následnou reintegraci cestou svých misí v zahraničí

Program lze po jeho dvouletém fungování hodnotit jako užitečný a životaschopný mechanismus. V dílčích aspektech se však stále ještě vyvíjí v reakci na aktuální podmínky a situaci, především při ad hoc řešení případů některých obětí.

Do současné doby bylo do *Programu* zařazeno 34 obětí obchodování s lidmi, a to jak za účelem sexuálního vykořisťování, tak za účelem nucené práce. Všechny tyto oběti byly ženy, což bylo

způsobeno přetrvávajícím pojetím obchodování s lidmi jako problému, který se týká většinou žen, na které jsou zaměřeny informační aktivity propagující *Program* a činnost nevládních organizací zapojených do *Programu*, které jsou původně gendrově profilovány na pomoc ženám v nouzi.

Hodnotit efektivitu *Programu* lze v současné době pouze s obtížemi, a to vzhledem k přeci jen relativně krátké době jeho fungování a relativně nízkému počtu obětí, které do něj byly zařazeny. *Program* byl nicméně velmi přínosný pro Policii ČR v konkrétních kauzách obchodu s lidmi, jelikož s ní všechny zařazené oběti spolupracovaly, a především pro oběti samotné, protože napomohl alespoň částečně zmírnit újmu, která jim byla způsobena, a vyřešit obtížnou situaci, ve které se ocitly. Přes dobrou spolupráci s Policíí ČR a zlepšující se důvěru mezi ní a nevládními organizacemi nelze zhodnotit celkový přínos *Programu* pro trestní postih pachatelů, neboť pravomocný rozsudek byl vynesena pouze v jednom případě (z případů obchodu s lidmi, ve kterém figurovaly oběti do *Programu* zařazené).

Vzhledem k velké latenci, která charakterizuje obchodování s lidmi, nelze zatím hodnotit počet obětí zařazených do *Programu* jako uspokojivý. Počet těchto obětí však závisí na kapacitních možnostech *Programu*, hlavně však na schopnosti Policie ČR, dalších orgánů státní správy i samosprávy, ale i veřejnosti, oběť obchodu s lidmi identifikovat a nabídnout jí adekvátní pomoc, tedy možnost zařazení do *Programu*. Zvyšování povědomí o obchodu s lidmi mezi uvedenými subjekty a o *Programu* je proto opatřením nezbytně doplňujícím *Program*³⁴.

Ministerstvo vnitra ve spolupráci s IOM, Charitou a La Stradou připravilo leták určený obětem obchodu s lidmi, který je stručně v 16 různých jazycích informuje o tom, co obchodování s lidmi je, a v případě, že se sebeidentifikují jako oběť, je vyzývá ke kontaktování nevládní organizace nebo Policie ČR a nabízí jim zařazení do *Programu*. Tento leták byl distribuován mj. příslušným útvarům Policie ČR, které jej při výskytu potenciálních obětí používají. Do budoucna bude nezbytné zajišťovat průběžnou distribuci v dostatečném počtu na všechny útvary Policie ČR a další orgány, které se s oběťmi mohou setkat (zejména úřady práce), a případně aktualizaci těchto letáků.

Metodika, jak postupovat v případě výskytu potenciální oběti obchodu s lidmi, byla zpracována také pro lékaře. Manuál³⁵ zpracovala a vydala v květnu 2005 Česká společnost na ochranu dětí na základě projektu Zdravotnické prevence kriminality zadaného Ministerstvem zdravotnictví. Manuál lékaře informuje o problematice obchodu s lidmi, stanovuje znaky, na základě kterých lze oběť identifikovat (včetně zdravotních příznaků) a instruuje je pro další jednání v takovýchto případech. Manuál, včetně stručného informačního letáku, bude distribuován mezi lékaře a uveřejněn v dalších resortních materiálech Ministerstva zdravotnictví.

Ministerstvo vnitra vytvořilo rovněž manuál věnovaný problematice obchodování s lidmi určený zaměstnancům Zastupitelských úřadů ČR v cílových i zdrojových zemích³⁶. Zastupitelské úřady ČR v cílových zemích se v několika případech zapojily do *Programu* formou pomoci obětem z ČR při návratu domů. Na konzulárních poradách Ministerstva zahraničních věcí byly zástupcům Zastupitelských úřadů ČR distribuovány informační materiály La Strady, do budoucna však bude nutné zajistit distribuci těchto materiálů ve větším měřítku.

³⁴ O vzdělávacích aktivitách v rámci MV a MS viz přísl. kapitola.

³⁵ Eva Vaníčková a kol.: Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Manuál pro lékaře. ČSOD, Praha 2005.

³⁶ V současné době probíhá jednání mezi MV a MZV o formě distribuce tohoto materiálu. Ta se předpokládá v II. pololetí 2005.

Obdobné informační letáky, jaké byly vytvořeny pro potřeby policistů a lékařů, je nutné používat i v rámci dalších institucí, se kterými může přijít oběť obchodu s lidmi do prvního kontaktu (úřady práce, sociální odbory obecních úřadů obcí s rozšířenou působností). Zároveň je nezbytné zohlednit problematiku obchodu s lidmi v systémech vzdělávání těchto institucí.

Další skutečností, která mohla oběti obchodu s lidmi nemotivovat k účasti v *Programu*, mohla být jeho relativní „nevýhodnost“ ve srovnání se vstupem do azylové procedury. Podání žádosti o azyl v České republice zajišťuje nejenom legalizaci pobytu (byť dočasnou), ale také právní nárok na sociální péči a finanční příspěvek³⁷, ze strany obětí obchodu s lidmi (stejně jako u řady dalších cizinců) proto docházelo v některých případech ke zneužívání azylové procedury (o zneužívání se jedná z toho důvodu, že institut azylu je primárně určen pro jiné situace než je pomoc obětem trestné činnosti³⁸). V případě přijetí novely zákona o pobytu cizinců, která legislativně zakotví nároky obětí obchodu s lidmi včetně možnosti požádat o finanční příspěvek³⁹, zanikne i důvod pro uvedenou formu zneužívání azylové procedury.

S tím, jak budou navrhovaná opatření („propagace“ *Programu*, identifikace obětí, zapojování dalších policejních útvarů, rozvoj vztahů důvěry mezi Policií ČR a nevládními organizacemi, případy dalších forem obchodování s lidmi atd.) postupně realizována a bude se zvyšovat jejich praktická efektivita, lze očekávat, že se bude zvyšovat počet obětí, které budou mít zájem vstoupit do *Programu*. Význam *Programu* vzrůstá také pro vedení trestní řízení, neboť po provedené novele trestního zákona musí Policie ČR prokázat pachateli, že ke spáchání trestného činu obchodu s lidmi bylo použito prvku donucení, oklamání, nátlaku apod., k čemuž je nutné svědectví obětí, které je proto ke spolupráci nutné aktivně motivovat.

Vzhledem k tomuto předpokládanému vývoji je nutné neustále monitorovat vývoj jednotlivých případů zařazených do *Programu* a jeho efektivitu systematicky vyhodnocovat⁴⁰. Za tímto účelem bude vhodné zadat vypracování studie o tom, na základě jakých motivačních faktorů se oběti obchodu s lidmi rozhodují vstoupit do *Programu*, zatímco jiné oběti se rozhodují setrvat mimo *Program*, případně z něj vystoupit. Jedním z výstupů této studie by měl být i odhad počtu potenciálních obětí, které by v nejbližší budoucnosti mohly do *Programu* vstoupit.

Je také nezbytné připravit se na možné dílčí obměny fungování *Programu*, a to především v souvislosti s pravděpodobným signifikantním nárůstem počtu obětí, kdy se stávající institucionální a finanční zabezpečení a kapacita *Programu*, která je vyhovující při stávajícím relativně malém počtu obětí, může ukázat v horizontu 1 – 2 let jako nedostačující nebo neflexibilní⁴¹. K posílení kapacit *Programu* je proto nutné o rozšíření institucionálního a finančního zabezpečení usilovat.

Z hlediska dostatečných možností zajištění odpovídajících sociálních služeb pro oběti je důležitým cílem průběžné zapojování dalších nevládních organizací do *Programu*, včetně jejich financování k tomuto účelu, a to zejména v jednotlivých regionech ČR. V dlouhodobém horizontu bude také nutné hledat lepší zabezpečení financování *Programu*, neboť v současné době postačující způsob, kdy jsou nevládní organizace dotovány z programu prevence kriminality jedenkrát ročně, a

³⁷ Podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.

³⁸ Azylová procedura však nestanovuje žádné závazky a povinnosti, které by mohly objektivně prokázat skutečnost, že potenciální oběť či cizinec obecně zneužívá azylovou proceduru právě a jen k legalizaci svého pobytu v ČR.

³⁹ Bliže viz kapitola Legislativní opatření.

⁴⁰ Po schválení navrženého Pokynu ministra vnitra vyplyne tato povinnost pro národního koordinátora.

⁴¹ Jedná se např. o kapacitu nevládních organizací, které v rámci *Programu* zajišťují ubytování, sociální a další služby, včetně jejich financování.

kdy je tedy na určitý rok předem dán počet obětí, které je možno do *Programu* zahrnout, se může v budoucnu ukázat jako nevyhovující potřebám orgánů činných v trestním řízení.

Zločinecké organizace používají jako formu nátlaku na obchodované oběti často vyhrožování újmou rodinným příslušníkům, o nichž mají přehled. Tato forma ovlivňování je velice závažná a mnohdy může zmařit stíhání pachatelů, neboť obchodované oběti se ze strachu o své blízké bojí vypovídat jako svědci. V zájmu negace takového nátlaku je nutné zvážit posouzení možnosti a stanovení podmínek pro poskytnutí ochrany rodinným příslušníkům obětí obchodu s lidmi, např. tím, že těmto cizincům bude uděleno povolení k pobytu na území ČR.

Opatření navrhovaná k části 3.5.

Průběžně zajišťovat dostatečnou distribuci informačních letáků pro oběti na útvarech PČR a úřadech práce.

Gesce: MV, MPSV

Termín: průběžně (KT: 30. 6. 2006)

Zařadit problematiku obchodu s lidmi do systémů vzdělávání pracovníků sociálních odborů orgánů samospráv a úřadů práce.

Gesce: MV, MPSV

Termín: 31. 1. 2006

Každoročně vyhodnocovat Program podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi a navrhnout případné změny.

Gesce: MV

Termín: průběžně (KT: 31. 1. 2006)

Zajistit realizaci studie o motivačních a demotivačních faktorech, na základě kterých oběti obchodu s lidmi rozhodují vstoupit či nevstoupit do Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi.

Gesce: MV

Termín: 30. 6. 2006

Rozšiřovat kapacitu Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi.

Gesce: MV

Termín: průběžně (KT: 30. 6. 2006)

Zpracovat analýzu systému finančního zabezpečení Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi a navrhnout příslušná opatření.

Gesce: MV

Termín: 30. 5. 2006

Zanalyzovat možnosti ochrany rodinných příslušníků obětí obchodu s lidmi – cizinců v ČR a navrhnout příslušná opatření.

Gesce: MV

Termín: 28. 2. 2006

3.6. Finanční opatření

Realizace opatření navrhovaných tímto materiálem si vyžádá vyčlenění adekvátních finančních prostředků.

Řada podobných úkolů již byla navržena *Národní strategií* v roce 2003, během jejich plnění se však mnohdy vyskytly značné problémy s nalezením odpovídajících finančních prostředků k jejich uskutečnění (např. preventivně informační kampaň, vytištění manuálu pro policii a pro zastupitelské úřady). K úspěšné realizaci navrhovaných úkolů, k zajištění jejich efektivity a obecně k úspěšnému boji proti obchodu s lidmi je proto samozřejmě nezbytné určité finanční prostředky vyčlenit.

Velice dobrou příležitost k uskutečňování části opatření skýtají různé fondy, projekty a granty na úrovni Evropské unie, pro níž je boj proti obchodu s lidmi jednou z priorit. Tyto možnosti je vhodné využívat zejména k uskutečňování nejrůznějších vzdělávacích aktivit (např. projekty AGIS). Prioritou EU jsou i nejrůznější sociální programy, zaměřené na integraci cizineckých komunit, sociálně vyloučených komunit nebo pomoc nezaměstnaným, tedy na skupiny, které jsou ohrožené obchodem s lidmi (např. Evropský sociální fond). Důležitou oblastí, kde je nezbytné využívat mezinárodní spolupráci, jsou projekty zaměřené na prevenci obchodu s lidmi ve zdrojových zemích.

Gestoři jednotlivých úkolů, navrhovaných tímto materiálem, si musí být vědomi finančních možností, které fondy EU nabízejí, aktivně je vyhledávat a pro realizaci jednotlivých úkolů se jich snažit prioritně využívat, včetně zajištění prostředků nutných na finanční spoluúcast ČR.

Na některá z opatření, která je nutné uskutečnit výlučně na území ČR a jejichž účely se nekryjí s účely, na které jsou určeny fondy EU, je nutné vyčlenit finanční prostředky ze státního rozpočtu ČR, a to z kapitoly Všeobecná pokladní správa (položky „Strategie prevence kriminality na místní úrovni“ a „Zahraniční rozvojová pomoc“), z prostředků na program sociální prevence a prevence kriminality z rozpočtu Ministerstva vnitra a dále z vnitřních rozpočtů gestorů jednotlivých úkolů.

Jedná se o následující opatření (z Plánu úkolů):

	Opatření	Gestor	Termín	Náklady v roce 2006	Náklady v roce 2007
2.	Aktualizovat „Manuál pro policejní výkon v oblasti obchodu s lidmi“ a zajistit jeho tištěnou i elektronickou distribuci v rámci PČR.	MV	30. 4. 2007	-	250.000 Kč
7.	Realizovat preventivně informační kampaň k problematice obchodu s lidmi zaměřenou na ohroženou populaci a veřejnost.	MV	31. 5. 2006	800.000 Kč	-
8.	Vytvořit informační leták k prevenci obchodu s lidmi k průběžné distribuci a využití v příslušných institucích státní správy i samosprávy (úřady práce, sociální odbory orgánů samosprávy, střední školy, učiliště, SCPP, ZÚ cizích států v ČR apod.).	MV MPSV MŠMT	31. 12. 2005	250.000 Kč	200.000 Kč
12.	Zajistit pokračující realizaci sociologického výzkumu prostředí obchodu s lidmi v ČR.	MV	28. 2. 2007	-	800.000 Kč
13.	Průběžně zajišťovat dostatečnou distribuci informačních letáků pro oběti na útvarch PČR a úřadech práce.	MV, MPSV	Průběžně KT: 30. 6. 2006	150.000 Kč	100.000 Kč

19.	Zajistit realizaci studie o motivačních a nemotivačních faktorech, na základě kterých oběti obchodu s lidmi vstupují či nevstupují do Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi.	MV	28. 2. 2006	150.000 Kč	-
-----	---	----	-------------	------------	---

Celkem si tedy realizace úkolů Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2005 – 2007) vyžádá 1.350 tisíc Kč v roce 2006 a 1.350 tisíc Kč v roce 2007.

4. Závěr

Z vyhodnocení opatření, které byly stanoveny Akčním plánem úkolů k realizaci *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v ČR* vyplývá, že této problematice byla ze strany odpovědných orgánů státní správy věnována mimořádná pozornost a bylo dosaženo nemalých pokroků.

Obchodování s lidmi zůstává v České republice problémem, jehož řešení je i nadále třeba věnovat značné úsilí. Situace zůstává vážná jak v oblasti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, tak i dalších forem obchodu s lidmi, především za účelem nucené práce, které jsou v ČR na základě změněné legislativy řešeny nově.

Prioritní úlohou pro nadcházející období je vyčlenit v rámci Policie ČR a dalších orgánů dostatek kapacit věnovaných problematice obchodování s lidmi, a to zejména s ohledem na vysokou latentci této kriminality, kterou shodně potvrzují veškeré informační zdroje popisující situaci v České republice. S touto prioritou souvisí i nutnost dalšího vzdělávání a proškolení především policistů, státních zástupců, soudců, lékařů, zaměstnanců úřadů práce, zastupitelských úřadů ČR v zahraničí a sociálních odborů orgánů samosprávy v oblasti obchodování s lidmi, a to s ohledem na posílení schopností identifikovat oběť obchodu s lidmi a nabídnout jí adekvátní pomoc s případnou návazností na trestní stíhání pachatelů, přičemž cílem je, aby se tato problematika v uvedeném minimálním rozsahu stala standardní součástí vzdělávacích systémů příslušných institucí.

Další prioritní oblastí je i nadále prevence obchodu s lidmi, a to jak v České republice, tak i v zemích, které jsou z hlediska obchodu s lidmi pro Českou republiku zdrojové. V České republice je nutné preventivní aktivity zaměřit na populace, které jsou obchodováním s lidmi ohrožené (sociálně vyloučené komunity, ekonomicky slabší regiony, apod.), ale i na senzibilizaci široké veřejnosti. Je nutné posílit dlouhodobé preventivní působení příslušných státních i samosprávných institucí (úřady práce, školy, sociální odbory orgánů samospráv), nezbytné je však také zopakovat rozsáhlejší preventivně informační kampaň zaměřenou kromě ohrožených populací i na veřejnost (od poslední takovéto kampaně uplynulo již 6 let). Novým velice důležitým objektem preventivního působení je pak strana poptávky, tedy zákazníkům, kteří využívají služeb osob, které jsou oběťmi obchodu s lidmi. V rámci prevence obchodu s lidmi ve zdrojových zemích je vhodné dále navázat na projekty, které již Česká republika uskutečňuje v oblasti prevence neregulární migrace. K těmto aktivitám je nezbytné ve větším měřítku využívat možnosti společného postupu s dalšími zeměmi EU a s mezinárodními organizacemi, které mají stejné cíle, jako Česká republika.

Důležitý komponent celostního přístupu k potlačování obchodu s lidmi tvoří opatření, která jsou zaměřena na pomoc a ochranu obětí. V roce 2003 bylo zahájeno fungování *Programu pomoci a ochrany obětí obchodu s lidmi*, a to v gesci Ministerstva vnitra a za nepostradatelné součinnosti s nevládními organizacemi. Tento program se úspěšně etabloval a dochází k jeho postupné formalizaci a institucionalizaci. Pro období 2005 – 2007 je nutné především možnosti programu „propagovat“, tedy rozšiřovat povědomí o něm a o možnostech, které nabízí, mezi potencionálními oběťmi i mezi zaměstnanci státní správy i samosprávy. V návaznosti na to je nezbytné analyzovat a prosazovat možnosti navýšení kapacit programu, s ohledem na předpokládaný nárůst počtu obětí, které do programu budou zařazovány, přičemž kapacitou je míněno zejména dlouhodobé financování programu ze státního rozpočtu a zvýšení počtu nevládních organizací, které jsou do programu zapojeny.

Novou oblastí, která teprve byla analyzována, jsou jiné formy obchodu s lidmi, než je sexuální vykořisťování, především nucená práce. Provedené výzkumy zmapovaly prostředí ilegální pracovní migrace v ČR, jejího organizovaného zprostředkovávání a pracovního vykořisťování, které tvoří podhoubí a potencionální riziko z hlediska obchodu s lidmi. Závěry výzkumů a analýz je nutné zahrnout do opatření, která Česká republika činí v postupu proti nelegálnímu zaměstnávání, přičemž tato opatření nemají být pouze restriktivní, nýbrž svou proaktivní povahou mají za cíl zúžit prostor pro působení organizovaného zločinu v této oblasti nabídkou legálních možností pro pracovní migraci.

5. Vyhodnocení plnění Akčního plánu k realizaci Národní strategie boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v ČR (UV 849/2003)

	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín	Hodnocení
1.	Určit pracoviště odpovědné za koordinaci aktivit proti obchodu s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování a za plnění funkce národního reportéra	MV		31.10. 2003	Splněno.
2.	Zařadit problematiku obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování mezi priority připravované Strategie prevence kriminality na léta 2004-2007	MV	RVP PK	31.3. 2004	Splněno.
3.	Realizovat výzkumnou část projektu OSN zaměřenou na zmapování situace v oblasti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice	MS (IKSP)	MV	30.4. 2004	Splněno.
4.	Analyzovat další formy obchodování s lidmi za účelem vykořisťování (např. nucená práce apod.) a v rámci periodické zprávy navrhnout potřebná opatření	MV	MS (IKSP)	30.6. 2005	Splněno.
5.	Připravit informační kampaň věnovanou problematice obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování	MV	MPSV, MŠMT	31.12. 2004	Splněno částečně.
6.	Připravit informační materiál věnovaný problematice obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování pro zastupitelské úřady ČR ve zdrojových zemích	MV	MZV	31.12. 2004	Splněno.
7.	Iniciovat preventivní projekty ve zdrojových zemích	MV	MZV	Průběžně	Plněno částečně.
8.	Analyzovat personální situaci na ÚOOZ a na tomto základě zvážit úpravu tabulkových stavů příslušného pracoviště ÚOOZ	MV		31.12. 2003	Nesplněno.
9.	Vytvořit na úrovni správ PČR jednotlivých krajů 1 tabulkové místo specialisty na problematiku obchodování s lidmi	MV	Policie ČR	31.12. 2004	Nesplněno.
10.	Při vyšetřování případů obchodování s lidmi realizovat souběžné šetření zaměřené na vyhledávání, dokumentaci a zajišťování výnosů z vyšetřované trestné činnosti	MV	Policie ČR	Průběžně	Průběžně plněno.
11.	Vytvořit manuál pro policejní výkon obsahující hlavní kritéria pro identifikaci případů obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování	MV		30.6. 2004	Splněno.
12.	Podporovat specializaci státních zástupců a soudců na obchodování s lidmi	MS	NSZ	Průběžně	Průběžně plněno.
13.	Zdokonalovat profesionální kvalifikaci státních zástupců, soudců a policistů v dané oblasti	MS	MV	Průběžně	Průběžně plněno.
14.	Rozpracovat způsob dlouhodobého financování modelu	MV		30.6. 2004	Splněno částečně.
15.	Uvést ve spolupráci s nevládními a mezivládními organizacemi do praxe model podpory a ochrany obětí	MV	Policie ČR	Průběžně	Průběžně plněno.
16.	Připravit poučení pro oběti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování o jejich právech	MV	Policie ČR	30.6. 2004	Splněno.
17.	Navrhnout opatření k zajištění adekvátní sociální péče a sociálních dávek pro oběti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování - cizinky	MPSV		31.12. 2003	Splněno.
18.	Zahrnout pomoc obětem obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování do právní normy, upravující problematiku hmotné nouze a sociálního vyloučení	MPSV		1. 1. 2006	Splněno.
19.	Věnovat zvýšenou péči obětem obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování-cizincům v souvislosti s možnostmi jejich přístupu na trh práce	MPSV		31.12. 2004	Splněno.
20.	Vytvořit standardní postup při podezření na obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování pro praktické lékaře a gynekology	MZdr		1. 3. 2004	Splněno.